

LJUDSKI ODER :: :: II. ZVEZEK

STARI IN MLADI.

Ljudska igra v štirih dejanjih.

Spisal Anton Medved.

Ljubljana 1921.

Izdaja in zalaga „Slovenska
krščansko - socialna zveza.“

493 d

.....○○....

Pravico do uprizoritve ima vsakdo,
ki kupi vsaj deset izvodov te knjige.

.....○○....

493

301/1963
2407

Tisk „Tiskovnega društva v Kranju“, r. z. z o. z.

O S E B E :

Jamnik Jernej, kmet.

France, njegov sin.

Mica | njegovi hčeri.
Metka |

Šepar France, kmet, Micin mož.

Židanova Alena, Francetova nevesta.

Tine Remec, Kramarjev hlapec.

Ptičar Blaže.

Kragelj Ivan, agent.

Matija, gostilničar.

Sejmarji.

Žandarm.

PRVO DEJANJE.

Kmečka soba. Na zadnji strani vhod. Na levi dvoje oken, pod njima javorjeva miza s stoli. Na levi vrata v čumnato in peč, okoli peči klop.

1. prizor.

Jamnik, Mica.

Jamnik (*sedi pri peči in izdelava oselnik, Mica pri mizi, pripravljena za odhod*).

Mica. Po cele dneve ga ni doma. Večkrat tudi ponoči ne. Ah — saj pravim no!

Jamnik. Pa kaj ima opravka? Ali ga nikoli ne vprašaš?

Mica. In kolikokrat! Pravi, da ima neko kupčijo in da se naj nič ne bojim zanj. Denarja mi res da, kolikor ga rabim.

Jamnik. I — no, potem pa nikar ne tarnaj! Noben mož ni za vse. Vsak se po svoje peha za zaslужkom.

Mica (*po pomisleku*). Kaj pa, ali res mislite Francetu izročiti dom?

Jamnik. Seveda, ne morem drugače. To je dan za dnevom nad menoj.

Mica. Oče, jaz bi Vam svetovala, da rajši počakate. Bog ve, kako se Vam bo poslej godilo.

Jamnik. Tudi jaz bi počakal. A Ti povem, da ni miru pri hiši. Gospodar hoče biti in od jutra do večera godrnja. No, saj vem, nevesta ga nagovarja.

Mica. Glejte oče, ravno zaradi neveste Vam odsvetujem. Meni Alena čisto nič ne ugaja. Pregosposka je.

Jamnik. Le reci mu to, boš videla, kako bo zrasel.

Mica. Naredite nazadnje, kakor hočete. (*Vstane.*) Zdaj pa moram iti. Oče, malo orehov Vas prosim. Prazniki se bližajo, pa jih nimam letos nič.

Jamnik. Vzemi jih v božjem imenu! V kašči pod streho. A glej, da Te France ne vidi! Saj ga poznaš!

Mica. Z Bogom! (*Odide.*)

2. prizor.

Jamnik, France, potem Metka.

France (*vstopi takoj za Mico, sede k mizi mračen in podpre glavo.*) Ne vem, čemu prav-zaprav delam!

Jamnik. Ali si pokosil?

France. Kolikor sem mogel.

Jamnik. Truden si.

France. Kaj bi ne bil! (*Zamisli se, potem začne počasi gledanje pred se.*) Veste kaj, oče? Tega mora biti enkrat konec. Če mi mislite iz-ročiti gospodarstvo, storite to precej, ali pa mi

povejte! Hlapčevanja brez zaslužka sem se do grla naveličal. Saj ni, da bi moral ravno doma viseti. Svet je velik.

Jamnik. Križ božji, saj Ti bom dal vse. Komu pa hočem izročiti? Ne bodi vendar tako nepočakljiv.

France. Torej čakam naj, da se še jaz postaram.

Jamnik. Saj vendar veš, da je vsak človek samemu sebi najbližji. Tudi zase moram skrbeti. In kakšne vzglede imamo stari! Poglej kako ravnajo s starim Urbančkom. Pod stopnjicami leži kakor sveti Aleš. E, ne pravi zastonj predgovor: v roke luč, iz rok ključ.

France. Torej naj čakam Vaše smrti?

Jamnik. Tega ne, ravnokar sem povedal Mici, da Ti prepustim dom. Glej, tudi ona mi je odsvetovala.

France (*jezno se smeje*). O, o, o verjamem. Ona že ve, zakaj odsvetuje. Potem ne bo mogla odnašati od hiše, kar je kaj vrednega. Največ je dobila Mica in zdaj Vas še opravlja, da ste skopi in obrekuje, da ji niste skoro nič dali.

Jamnik. Pustimo jo! Kakor sem rekел, izročil Ti bom, pa je.

France. Toda kdaj, kdaj? Alena mi je oni dan rekla, da me pusti, če ne bo poroke v treh tednih.

Jamnik. Hm, ne bi bila takata nesreča.

France (*vstane*). Vrag vendar, že spet me zbadate. Kaj Vam je to dekle naredilo, da je ne pustite pri miru.

Jamnik. Sin, nikar se ne vznemirjaj! Jaz ji drugače nič ne rečem, kakor da je pregosposka za našo hišo.

France. Pregosposka! Ha! Ali Vam je ljubši kmečki štor? Ali ni boljše, da zna malo več kakor naša Meta. Še veseli bi morali biti, da le hoče priti na tak dom in k preprostim ljudem. In zdaj se znašate nad njo!

Jamnik. No saj vem, zlezla Ti je v srce in glavo in zastonj bi Ti jo odgovarjal. Jaz pravim to: če bo dobra gospodinja in je ne bo sram nobenega dela — potem ji vsa čast, potem bo tudi zate dobro.

France. Kakor bi je ne poznal! V mestu se je učila kuhati; šivati zna vse perilo in ženske obleke, tudi nemški zna nekoliko. Teta njena je ne more prehvaliti.

Jamnik. Če je to vse res, potem prav. Potem je le čudno, da je s teboj zadovoljna, ki si preprost fant.

France. Rekla je, da ji še nihče ni tako dopadel. Zato pa bodimo veseli, da pride k hiši. Marsikaj bo drugače.

Jamnik. Zadovoljen bom, če bo vsaj tako, kakor je bilo sedaj. No, če pa bo boljše, potem seveda bomo hvalili Boga za posebno srečo.

Metka (*vstopi naglo*). Alena se je pripeljala.
(*France gre hitro.*)

3. prizor.

Jamnik, Metka.

Metka (*sede k očetu hihetaje*). Oče, Vi ne veste, kako je zalo oblečena! Čipkasto ruto ima na glavi. Pa tako, da je en konec vržen preko ramen, rokavice ima, — ah, kakor kakšna gospa.

Jamnik. Le pripravi se, v kratkem bo Tvoja gospodinja.

Metka. Odkritosrčno poveim, prav nič se je ne veselim in najrajši bi šla od hiše.

Jamnik. Kaj bi tisto. Če bom moral jaz potrpeti ž njo, boš tudi Ti.

Metka. Ah, oče, zakaj bi tako hitro dali iz rok? Saj niste še tako slabi.

Jamnik. To je moja reč. Ni mogoče drugače. Tudi nate bom mislil in ti nekaj uganil, da ti France izplača o svojem času. Tako kmalu ne bo mogel; no, pa, če bo dobro gospodaril . . .

Metka. In Alena dobro gospodinjila . . .

Jamnik. Preje pa moram še govoriti s Teboj resno besedo.

Metka. Kaj, oče?

Jamnik. Ali si povedala Kramarjevemu hlapcu, kar mu gre? Ali si mu prepovedala, da naj ne lazi za Teboj? M—?

Metka (*zardi, vstane in gre počasi proti mizi. Spotoma boječe*). Zakaj?

Jamnik. Hči, ne jezi me! Povedal sem Ti že, da kratko in malo ne trpim, da bi naša hiša prišla v slab glas zaradi takega nevrednika!

Metka. Moj Bog, saj ni tak.

Jamnik. Le tiho bodi! Jaz že vem, kakšen je in drugi ljudje še bolje vedo. Še, ko je rajni Kramar živel, je govoril svet te in one reči. Zdaj pa, ko je vdova, znano je vsem, da živita v divjem zakonu.

Metka. Ah, saj vem. Ker je varčen, ker je zmeraj doma in ne mara za družbo, zato ga ljudje zavidajo.

Jamnik. Le molči! Tudi Kramarico poznam. Zlodjeva babnica je. Zakaj pa ne izstopi iz službe? Ali mu ni nič za dobro ime?

Metka. Če je vajen hiše in ima dobro plačo.

Jamnik. Hentaj vendor, kako se poteguješ zanj. Ti si imela že kakšne besede z njim, m—? Povej —! Pravim, da povej!

Metka. Kakšne besede? Rekel je, da me bo vzel.

Jamnik. Tisti z rožički Te bo vzel, če se boš pečala ž njim, veš. In Ti, kaj si mu rekla na to? (*Premolk.*) Ali boš povedala? — Nočeš? Dobro! Potem se kar obriši za doto!

Metka (jokaje). Oče, videli boste, da ga prehudo sodite. Tine ni napačen fant.

Jamnik. Jaz vprašam, kaj si mu Ti odgovorila?

Metka. No, dobro! Nič ne bom tajila. Jaz sem mu rekla, da ga imam tudi rada in da ga bom počakala, kadar se bo mogel ženiti.

Jamnik. Brez moje vednosti. Tako, tako. — Zdaj se pa kar poberi. Niti beliča ne dobiš od hiše. Niti beliča, da veš. Sram Te bodi!

Metka (*glasno zajoka in gre k očetu*). Ali sem kaj tako hudega storila? O, saj pojdem od hiše, če hočete. Toda v sovraštvu ne. Za doto mi ni nič, toda užaljeni ne smete biti.

Jamnik. Pusti ga, pa je.

Metka. Ne oče! Pustiti ga ne morem in ne smem. Obljubila sem mu in zvesta mu hočem ostati. Naj svet govorí o njem, kar hoče, jaz pa trdno zaupam nanj.

Jamnik. Pojdi, kar pojdi, trma, trmasta!

Metka. Dokler mi ne daste roke v spravo, ne grem.

4. prizor.

Prejšnja, France, Alena.

Alena (*zdevaje ruto in sezuvaje rokavice*). Dober dan, očka, dober dan! (*Seže Jamniku v roke*.) Kako se imate? Pa peči se držite. Zdaj še ni čas za to. — No kaj pa Ti je, Metka? Ti si (*pogleda bližje*) ali prav vidim, Ti si vsa v solzah. Kaj pa je bilo? Zdaj pa gotovo motim. Zato grem malo ven. (*Odloži torbico z rame na mizo*.)

France. Čemu, saj ni nič.

Alena (*odpravlja se*). Ne, ne, France! Res grem nekoliko pogledat po hiši in vrtu. Saj se vrnem hitro. (*Med vrati*.) Solza ne morem videti. France, le tu ostani in potolaži ju. (*Odide*.)

5. prizor.

Prejšnji razen Alene.

France. Kaj pa je bilo?

Jamnik. E — Kramarjevega imava v besedi.

France (Metki). Ali si še vedno zatelebana vanj? (*Potrka si po čelu.*)

Metka (možko). Z isto pravico, kakor Ti v svojo.

France (jezno). Ti spak ti! To boš govorila. Kramarjevega hlapčona boš primerjala z Aлено?

Metka. Pusti ga na miru, kakor Te pusti on! Nihče mu ne more nič dokazati.

France. Druge vprašaj, če nam ne verjameš. Vso vas vprašaj!

Metka. Ko bi ljudi vpraševala, tudi o Aleni ne bi slišala vse najboljše.

France (srdit). Molči! Drugače . . .

Jamnik. O, moj Bog, kakšne otroke imam. Nikar ne vpija!

France. Vidite, oče, to je sad potuhe. Zmerom ste jo negovali.

Jamnik. Ni res. Pred menoj ste bili vsi enaki. Pa zgovorimo se vendor mirno! Sin moj, jaz sem ji že povedal, da ji ne dam nič, ako ne pusti tega nesrečnega človeka.

France. Prav imate. Tudi Alena je rekla, da rajši k hiši ne pride, ko bi imel ta človek zahajati k nam.

Metka. France, France! Naj le pride v hišo, saj Tineta ne bo blizu, ker grem tudi jaz od hiše. (*Naglo odide.*)

6. prizor.

Jamnik, France.

France. Kako je to prevzetno! Prav je, da gre. Bo vsaj mir pri hiši. (*Zunaj se čuje drsanje korakov.*)

Jamnik. Mislim, da se vrača Alena. Torej sin, pogovorita se in določita čas poroke. Jaz Ti izročim ključ, čeprav precej jutri. Ne bom vas več krotil. Kakor si boste postlali, tako boste ležali. (*Odide.*)

Alena (*med vrati*). Kam pa, očka?

Jamnik. Malo k čebelam. Kmalu pridem. Ta čas se pogovorita!

7. prizor.

France, Alena.

Alena. Sediva, France! (*Sedeta k mizi.*) Kdaj bo torej poroka? (*Dene mu roke čez rame.*) Zakaj odlašaš? (*Z otroškim glasom.*) Ti me nimaš nič rad?!

France. Kaj to govorиш? Saj veš, da grem v ogenj zate. Oče mi precej izroče, torej je tudi poroka lahko že precej. Kar ta teden pojdiva k izpraševanju in v nedeljo sva lahko že na oklicih.

Alena. Dobro. Toda oklicati se dava samo enkrat.

France. Zakaj?

Alena. E, trikratni oklici, to je tako kmečko. In pa vsega človeka obzijajo v štirinajstih dneh.

France. Kakor hočeš Ti, Alena. Čim preje se skleneva, tem ljubše mi je.

Alena (*se odmakne od okna*). Tukajle pa vleče. (*Vstane.*)

France. Pojdiva pa k peči.

Alena (*ko sedeta k peči*). Veš kaj France, marsikaj bo treba predelati. Okna morajo biti dvojna. Nad oknom bom napravila čipkaste zavese. To da sobi vse drugo lice. Tamle pri vratih se postavi divan, da se človek lahko nasloni po kosilu. Tudi peč bomo vrgli ven. Koliko prostora vzame.

France. Kaj pa peka?

Alena. Na oni strani se postavi peč, pa manjša kot je ta. Kaj ne France, da bomo tako naredili. (*Poboža ga po licu.*) Kaj ne moj ljubček?

France. Kakor boš želeta, Alena.

Alena. Ti si dobra dušica. — Skoro bi pozabila. Kaj pa je bilo Meti, da je jokala preje?

France. E, saj veš, zaradi Kramarjevega hlapca. Rekla je, da pojde od hiše.

Alena. Prav je za en del. Vidi se mi precej samoglavna in prepričan, da imeli v hiši.

(*Zunaj v veži se čuje močan, a postaren glas, ki poje.*)

Juri Benko dobro ščuko
vzel je Lenko, je dobil.

Alena. Kdo pa je to?

France. Ptičar Blaže.

Alena. Kaj je ta človek?

France. I — ptiče lovi in jih prodaja. In pa godec je tudi. Nosi se siromašno, a pravijo, da je bogat. Noter gre.

8. prizor.

Prejšnja, Blaže.

Blaže (*odkrije širokokrajen klobuk*). Bog daj dober dan in mamka božja! Nebeški blagoslov plavaj nad Vama, vse dobita, kar si želita sama!

France. Vidite, boter, to je moja nevesta.

Blaže. Vidim, vidim. Zala je in pa šmentano gosposka.

Alena (*se nekoliko namrdne in dene malomarno roke križem*).

France. Kaj boste povedali?

Blaže (*sede k mizi*). Kaj? Tole: Ti se boš oženil, kakor si sklenil. Jaz pa bi glavo stavlil, da boš tudi ženitovanje napravil in da name ne boš pozabil in me za godca povabil. Popravljene harmonike imam in dosti poskočnic znam. Prosim, da mi povesta, kaj pravita k temu Ti in nevesta.

Alena. O, harmonike že ne bo na najinem ženitovanju. To pa kar naprej povem.

Blaže. Zakaj ne?

Alena. To je tako kmečko.

Blaže. Kaj je kmečko?

Alena (*smeje*). Harmonika in godec.

Blaže (*hud*). Jaz kmečki. Jaz, ko je sam Radecki govoril z menoj. Jaz, ki me poznajo vsi gospodje uradniki v mestu. Jaz, ko je bil še

včeraj sam glavar v moji hiši in se razgovarjal z menoj.

France. Zaradi ptičev seveda.

Alena. Sploh imam godce že najete. Iz mesta bodo prišli štirje z godbo na lok.

France. Boter, nič se nikar ne hudujte! Na ženitovanje le pridite!

Blaže. Na učiteljevi svatbi sem godel in zadovoljni so bili z menoj.

Alena. I — kaj pa je učitelj?

Blaže. Več, kot sta vidva.

France. Boter, le počasi, le počasi!

Blaže. Zastonj Vama bi prišel igrat, ker sem z očetom tak prijatelj.

Alena. Ne maramo nič zastonj.

Blaže (vstane). O, pekleno rada bosta sprejela še marsikaj zastonj. Le zapomni si, dekle!

Alena. Kje imate pravico me tikati?

Blaže. Beži, še tikati kaj ni.

France (srđito). Tiho! Zdaj pa je dosti. Pomislite, da ste v tuji hiši.

Alena (obrne se k oknu). Ta predrznost.

France. Kar pojrite, tamle so vrata!

Blaže. Je že prav, je že prav! (*Med vrati.*) France, toliko Ti rečem, še revež boš. (*Odide.*)

9. prizor.

France, Alena, potem Jamnik.

Alena. To je strašen človek. Ta naj ne hodi dosti blizu!

France (*laskaje se Aleni*). Nič se ne boj, saj ga ne bo. Silno je razžaljen.

Alena. Da se tak kmetavs upa tako nastopati. Kaj takega pa še ne.

France. Le potolaži se! Povem mu jih še par.

Jamnik (*vstopi, sinu*). Zunaj je tuj, gosposki mož, ki bi rad s teboj govoril. Vprašal je za gospodarja. No, jaz sem mu rekел, da si Ti, kot si ali vsaj boš kmalu.

France. Kaj hoče?

Jamnik. Ne vem. Pravi, da hoče čisto sam s Teboj govoriti.

France. Recite mu noter! (*Jamnik odide*.) Alena, prosim stopi ta čas malo v čumnato in kuhinjo. Pripravi kaj za malico! Morda si lačna.

Alena. V kuhinjo bom stopila, pa ne zaradi malice, temveč, da pregledam, kaj vse manjka.

France. Prav, prav, Alena!

Alena (*odide skozi čumnato*).

10. prizor.

France, Kragelj.

Kragelj (*vstopi oprezzo in se ogleda*). Saj ste sami?

France. Sem.

Kragelj. Saj je tukaj pri Šeparju in ste Vi gospodar?

France. Lahko rečem, da sem.

Kragelj. In France ste?

France. France tudi.

Kragelj. No, potlej je pa prav. Malo sediva! Z naročilom sem prišel od Prelesnika. (*Sede.*) Sedite sem!

France (*sede s vprašajočim obrazom*). Od Prelesnika?

Kragelj. No, da, ali od Cesarja, kakor mu pravijo. (*Izvleče zavitek.*) Glejte tu sem Vam prinesel spet 500 bankovcev.

France. Od koga? Zakaj?

Kragelj. I, od Prelesnika.

France. Od katerega Prelesnika? Pa ne od tistega . . .

Kragelj. Saj ste Vi Šepar Francelj? Ne?

France. Seveda sem.

Kragelj. No, ali niste imeli že denarja od njega? Kaj pa se delate nevednega?

France. Ponarejenega? Jaz nikoli.

Kragelj. Vraga vendor. Če mi je pa Prelesnik naročil, da naj grem k dobremu staremu znancu Francetu Šeparju.

France. Pravzaprav se jaz ne pišem Šepar, ampak pri hiši se tako pravi.

Kragelj (*tih*). Vi se ne pišete Šepar?

France. Jaz se pišem Jamnik.

Kragelj. O, tristo vragov!

France. Moj svak, ki ima mojo sestro za ženo, ta se pa piše za Šeparja. In tudi Francelj mu je ime.

Kragelj. Vaš svak? In je tukaj v vasi?

France. Da, na koncu vasi.

Kragelj. Pa zakaj mi niso ljudje povedali, da se piše on Šepar.

France. Pri nas se ljudje poznajo le po hišnih priimkih.

Kragelj. Gospod Jamnik (*proseče*), saj me ne boste izdali? (*Ponudi mu roko.*) Prosim Vas za božjo voljo, ne izdajte me! Kaj ne, saj me ne boste?

France. Hm, izdal vas ne bom, ker bi s tem izdal tudi svojega svaka. In tega že radi sestre ne maram.

Kragelj Iskrena Vam hvala! Dajte mi možko besedo na to; pa Vam dam rad petdesetak, pravi, ne ponarejeni.

France. Tu moja roka, da ne bom nikomur črhnil besedice o tem. (*Da mu roko.*) Denar pa le spravite. S tem se ne maraim ukvarjati. Ne!

Kragelj. Kakor hočete. Nobenega ne silim. — Vendar še nekaj. Jaz sem tudi zastopnik tvrdke Grossman, katera na debelo kupuje ježice in želod. Ali bi Vi prevzeli v svoji okolici nakupovanje tega blaga? Tukaj je dosti hraščevine.

France. A — za enkrat ne.

Kragelj. Tudi, kakor hočete. Vendar vidite, dobro je, da imate kak izgovor, če Vas kdo vpraša po kaj sem prišel, do Vas.

France. O kupčiji za želod bi ne bilo treba na samem govoriti.

Kragelj. Treba, treba iz strahu pred prekupci in konkurenco. Tako lahko rečete. Ženske

so klepetave. Torej prosim Vas še enkrat, ne zinjte nikomur, zakaj sem pravzaprav prišel.

France. Čemu sem dal moško besedo? Zaradi sestre bom molčal.

Kragelj. Sicer bi Vam pa kupčija z ježicami in želodom dobro nesla.

France. Za zdaj se ne lotim, ker se ravno ženim in imam drugih skrbi dovolj.

Kragelj. Ženite se? Častitam! (*Da mu roko in vstane.*)

France. Ravno danes se je pripeljala nevesta.

Kragelj. Aha! Saj sem videl koleselj zunaj. Tako znan se mi zdi kakor iz mesta Konjičev.

France. Saj je tudi.

Kragelj. Kdo pa je nevesta, če smem vprašati?

France. Alena Židanova.

Kragelj (*iznenaden*). Židanova?

France. Ali jo poznate?

Kragelj. Seveda, seveda. Kaj bi je ne poznal? Kolikokrat smo bili skupaj.

France. Kje?

Kragelj. V mestu, kjer je bila nekaj časa pri teti.

France. Da, da. Tam sem se tudi jaz seznanil z njo. Teta je pa še iz naše vasi.

Kragelj. Alena pa iz Tunjic, če se ne motim. Domov je malo hodila. O kolikokrat smo peli skupaj! Lep glas ima! Jaz sem bil namreč ravno nasproti v Levčevi trgovini komi. Rad bi jo videl. Ali bi jo mogel videti. Mislim, da bo tudi ona vesela.

France. Zakaj ne? Saj ni daleč. Pokličem jo. (*Gre v čumnato in pokliče.*) Alena! Alena! ... Takoj pride.

11. prizor.

Prešnja, Alena.

Alena (*vstopi in ko zagleda Kraglja, se zdrzne in zardi.*) A. gospod Kragelj!

Kragelj. (*pokloni se.*) Uklanjam se, gospodična!

Alena (*v veliki zadregi.*) Kako pa, zakaj — kdaj — ali ste znan z mojim ženinom?

Kragelj. Ne. Preje ga nisem poznal. Po neki kupčiji sem prišel semkaj. Kaj ne, gospod Jamnik. Neko kupčijo misliva narediti, pa zdaj še ne.

France. Za enkrat ne.

Alena. France, veš kaj, pojdi in naroči hlapcu, naj napreže.

France. E — zdaj še ne pojdeš. Bomo še skupaj kaj malicali.

Alena. Bomo, bomo, pa ne pri Vas. V Mirji ima danes krčmarica svoj god. Obljubila sem ji, da se nazaj grede oglasim. Tudi Ti pojdi z menoj! Kar preobleci se hitro! Do večera boš lahko zopet doma.

France. No tudi dobro, pa pojdem. (*Odide.*)

12. prizor.

Alena, Kragelj.

Kragelj. (*brž, ko France odide, prime Aleno za obe roki. Razburjeno.*) Alena, kaj misliš storiti?

Alena. (*udano*). Saj veš.

Kragelj. Zakaj me nisi čakala?

Alena. Ker sem mislila, da si me že davno pozabil.

Kragelj. O molči! Ali Ti nisem vedno pisal z Nemškega?

Alena. Mh! Moje pismo je bilo zadnje; prosim, Ivan.

Kragelj. Mesto odgovora sem prišel sam nazaj v domovino. In zdaj? O Alena, ali ni mogoče več prenarediti?

Alena. Ne, zdaj je že prepozno. Nikoli mi nisi nič odločnega povedal. Jaz pa tudi ne smem čakati. Nisem več tako mlada, dote nimam nobene, zaslonbe nikjer, s tetom sva se skoraj sprli zaradi Tebe. Torej, kaj naj bi storila? Jamnikov dom pa je trden. France je zal fant in kar je največ vredno, ima me čez mero rad, da me bo po narociji nosil.

Kragelj (*skloni glavo*). Torej — ta sladka vez pretrgana — za vedno! Alena, silno mi je hudo.

Alena. Sicer pa: — kaj bi se žalostil? Saj se bomo večkrat videli v mestu in pa tudi tukaj.

Kragelj. Ne vem.

Alena. K nam boš prišel kakor domov. To Ti rečem, mojega moža se Ti ne bo treba nič batiti. Zato bom že jaz poskrbela. Ti boš pa naš hišni prijatelj.

Kragelj (*s hvaležnim pogledom*). Torej me ne boš popolnoma pozabila?

Alena. Nikdar, Ivan! Lepe ure se ne pozabijo nikdar.

Kragelj. Iskréna Ti hvala. (*Poljubi ji roko.*) Alena, mirnejši sem.

Alena. Zdaj mi pa še povej, zakaj si prav-zaprav sem prišel?

Kragelj. Veš, jaz sem zdaj zastopnik tvrdke Grossman, ki kupčuje z ježicami in želodom. In izvedel sem, da ima ravno Jamnik veliko gozdov in pri kmetih veljavno; zato ...

Alena. E — to me ne briga. Veš (*smehljaje se*) Ivan, mislila sem . . . neumnica, da si . . .

Kragelj. Kaj?

Alena (*dene mu roko na ramo in se skloni prav blizu k njemu*) — da si prišel mojo zaroko razdirat.

Kragelj (*resno*). Ne, Alena! Preveč Te ljubim, da bi Ti delal katerekoli neumnosti in neprijetnosti.

Alena (*poboža ga po licu*). Ivan, saj vem, da si dobra dušica.

Kragelj. Z veliko tolažbo v srcu odhajam, ko vem, da se bomo lahko večkrat videli.

Alena. Da, lahko!

Kragelj (*stisne nje roko*). Zdrava! Srečna! Ne pozabi me! (*Hitro odide.*)

13. prizor.

Alena, France, Jamnik.

Alena (*gleda nekaj časa zamišljena v tla potem zamahne z roko in vzdihne*). Prepozno.

(Čez nekaj časa.) Pravzaprav nič prepozno!

France (*pride boljše oblečen z očetom*). Oni je šel. — Glej, Alena, pripeljal sem očeta, da se, vendar pomenimo, predno odideš.

Alena. Prav je. Le pomenimo se!

Jamnik (*sede k peči*). Ne bom Vama delal pridige, da mladi ne poslušate starih bogvekako radi. Le toliko rečem: pridno delajta, bodita varčna in Boga ne pozabita. Pa bo vse dobro.

Alena. Torej, kdaj boste izročili Francetu?

Jamnik. Kadar hoče. Precej jutri se lahko odpeljeva v mesto delat pismo.

France. No, kako mislite?

Jamnik. Vse Ti izročim razven drvošča za kalom. Tega si pridržim vsaj za nekaj časa sam.

France. To je velik kos posestva in veliko vreden.

Jamnik. Lahko boš zdeloval brez njega in ceneje Ti bom prodajal les in drva kakor drugim. To obljudim. Glejta, praznih rok ne smem ostati. Prihranka nimam nič. Kaj, če me napade bolezen.

France. Takrat bova že midva skrbela.

Jamnik. Prav! Saj bo drvošec tudi Vajin po smrti, ali pa še preje, če bosta lepo ravnala z menoj. Drugo je pa Tvoje. Imaš vendar še mnogo gozda in vse je nezadolženo.

Alena. Kako pa zaradi stanovanja in hrane?

Jamnik. Izgovorim si tole čumnato, kjer že toliko let prebivam. Hrano pa bomo skupaj uživali. No, če si Vidva kaj boljšega privoščita, ne bom

Vama zavidal. Kak polič vina mi boš, France, kupil ob nedeljah ali praznikih. Zato bom pa še zmeraj kaj storil pri hiši, dokler mi moči ne opešajo. Čebele Ti bom vse jaz opravljal. Vajen sem jih in vesele me. — Mete, če se izpametuje, tudi ne pozabi in ji izplačaj 3.000 goldinarjev, kadar boš mogel. Mislim, da je prav tako. Meni rajni oče niti polovico tega niso dali.

Alena. France, pojdiva zdaj! Med potjo se pomeniva o ženitovanju bolj natanko. (*Napravlja se.*) Očka, upam, da se bomo že razumeli in da ne boste presitni.

Jamnik. »Drug drugega bremena prenašajte, pa boste izpolnjevali zapoved Kristusovo« . . . pravi sveti Pavel.

Alena (*da roko Jamniku*). Z Bogom za ta čas. Hajdi France! (*Zavrти se na peti in dvakrat plesoč zasuče. Odide s Francetom.*)

14. prizor.

Jamnik, Metka.

Jamnik (*zmaje z glavo*). E, e, plesalo se bo pri nas malo! Minulo Ti bo! In gorje nam vsem, če to ne bo minulo!

Metka (*vstopi*). Oče, dobila sem službo.

Jamnik. Službo? (*Malo porogljivo.*) Ali si jo snela v veži s kljuke?

Metka. Oskrbnica Barba iz Pristave me vzame precej. Šla je mimo in jaz sem se ji ponudila. Prosila me je še preje.

Jamnik. Tako, tako? (*Resno, povdarno.*) Pa pojdi! Kamor hočeš! Če hočeš, danes! Toda... to Ti povem. (*Zapreti s prstom.*)

Metka. Očka, ne bodite hudi! Očka, dajte mi vsaj roko za slovo! (*Jamnik molči, Metka hitro poljubi njegovo roko, zaihti in odide.*)

Zavesa pade.

DRUGO DEJANJE.

Soba, kakor v prvem dejanju, samo da visita nad oknoma čipkasti zavesi, v sredi podvihnjeni in pri vratih zelen divan.

1. prizor.

Blaže, Tine, Metka.

Blaže (*vstopi in se ogleda, potem govorí skozi odprta vrata v vežo.*) Le noter, le noter! Nikar ne stojta in nič se ne bojta!

Tine (*vstopi z Metko boječe*). Ali veste brav gotovo, da ju ni doma?

Blaže. Kako bi ne vedel, ko sem ju videl, da sta se peljala na proščenje k sveti Trojici. Kar brez strahu bodita!

Metka. Očeta ni. (*Pogleduje po hiši.*)

Blaže. O saj vem, pri čebelnjaku čepi in svojo čedrico kadi. Jaz grem ponj, Vidva pa tu sedita in počakajta in kar hočeta kramljajta! (*Odide.*)

2. prizor.

Tine, Meta.

Tine (*sedaje*). Presneto nerodno bi bilo, ako nas France zaloti tukaj.

Metka. E — ne bila bi taka reč! — Saj nismo prišli krast. Sicer pa se res ni treba batiti. Zdaj je komaj štiri ura. Pred nočjo težko, da prideta. Ti še ne veš ne, kako Alena rada pleše, rajši kot vsako dekle. Čudim se, da se ji ljubi — omoženi gospodinji.

Tine (*prime Metko za roke*). O, Metka, kako sem vesel, da te spet vidim. Kako sem hvaležen, da se nisi dala pregovoriti od domačih! Kako Ti je v novi službi? Moja gospodinja je z oskrbnico dobro znana.

Metka. Vem, vem. (*Vzdahne.*) In to me ravno tako boli. Ah! Tine, preden bova govorila z očetom, moraš mi nekaj obljudbiti.

Tine. Kar povej, kaj! Vse, kar morem izpolniti, vse, Metka!

Metka. Pusti službo pri Kramarju.

Tine (*malo žalosten*). Hm, ljuba moja, to je težko. Pa zakaj naj jo pustum?

Metka. Saj vendar veš, kaj vse ljudje govore.

Tine. Ah, ljudje! Ali jim verjameš?

Metka. Jaz jim ne verjamem. Ko bi verjela, kdaj bi Te že pustila. A ljudje sami sebi verujejo in Ti ne vživaš pri nobenem vaščanu nobenega spoštovanja. Vidiš, to je, kar me tako peče in zato so tudi oče nasprotni najini zvezi.

Tine. Saj jih je Blaže že precej potolažil.

Metka. Popolnoma še ne. Pa bodi, kar hoče, jaz sama želim, da izstopiš iz službe, jaz sama. — Čudno je pa le, zakaj si tako navezan na to hišo.

Tine. Metka, to ni nič čudno. Deset let sem že pri hiši, radi me imajo kot domačega. Plačo imam prav dobro, da sem si že precej prihranil. Hiše sem vajen in rajni Kramar me je na smrtni postelji prosil, da naj ostanem pri hiši.

Metka. To je vse lepo; toda enkrat boš moral le od hiše, če se misliš res poročiti z menoj. Ali se misliš?

Tine. Nikar me ne žali.

Metka. Moj Bog, kakšne so ženske! Ali Kramarica nič ne sliši, kaj se govori o njej? Ali je nič ne boli?

Tine. Če se ne čuti prizadete, zakaj bi jo bolelo?

Metka. To je pa vendar le res, da bi Te rada vzela.

Tine. Meni ni o tem črhnila še najmanjše besedice. Silno prijazna je pa z menoj. Tega ne smem tajiti.

Metka. Čakaj, Tine, jaz Ti bom pa še nekaj drugega povedala. Včeraj je bila Kramarica pri moji gospodinji. Pogovarjali sta se v sobi, jaz pa sem v čumnati krpala vreče in ne vem, ali sta vedeli zame, da jih slišim. Med pogovorom je vprašala oskrbnica: »Ti, ali misliš res vzeti hlapca Tineta, kakor govore ljudje?« »Res,« je odgovorila Kramarica, »sicer še nisva imela besed o tem, pa tisto vem, da me ima Tine silno rad in bil bi neizrečeno vesel, če ga vzamem. Boječ je in zato si ne upa vprašati. Meni je pa tudi težko, da bi se mu takorekoč kar ponudila. Pride pa že priložnost in po ovinkih mu povem, da lahko postane pospoder pri Kramarjevih.«

Tine. Kaj mi poveš? Če je tako, če je tako . . .

Metka. Torej Kramarica se baha okoli, kakor bi bil Ti vanjo zaljubljen. Ah, kako me je to zapeklo!

Tine. Če je pa tako, potem, Metka, tu mojo roko, še danes odpovem službo pri Kramarjevih. Težko mi bo, toda zaradi Tebe vse storim, Metka.

Metka. Dobrega delavca povsod čakajo.

Tine. Seveda, težko mi bo povedati, zakaj puščam službo.

Metka. Ali si ne upaš naravnost povedati, da se misliš ženiti. Da misliš vzeti mene? To reci, pa Te Kramarica ne bo več pridrževala. Prav gotovo ne!

Tine. Res je. Povedal bom tako. Za drugo službo tudi nisem v zadregi. Na pošti me že davno žele in plača ne bo manjša.

Metka. Vidiš, Tine, tako se otreseš zlobnih jezikov in moj oče bodo tudi veseli. Najbolj vesela bom pa jaz. O, Tine, Ti ne veš, kako Te imam rada in Ti želim vse najboljše.

Tine. Vem, Metka. (*Objame jo.*) Ti si mi vse na svetu.

3. prizor.

Prejšnja, Blaže, Jamnik.

Blaže. Glej, Jernejec, tukaj čakata dva pred peklom Tvojega odrešenja.

Jamnik (*kadi iz čedrice*). Nimam nobene oblasti do njiju. Vrgli so me med staro šaro.

Metka (*seže očetu v roke*). Ali ste še kaj hudi očka? Meni se dobro godi.

Jamnik. Saj se meni ne. O, hči, za kaj si šla iz hiše. (*Sede k peči.*)

Metka. Ne vprašujte, sami veste, da mi ni kazalo drugega.

Blaže. Kaj bi o tem govorili! Najprvo, Jernejec, povej, da si s tem zetom zadovoljen in daj jima svoj blagoslov!

Metka. Še preje Vam povem, očka, da Tine še danes odpově službo pri Kramarjevih. Kaj ne da, Tine?

Tine. Res, težko bom to storil, a rad storim, če Vam je tako ljubše, oče Jamnik. Nisem vedel, da sem prišel zaradi te hiše v tako slab glas.

Jamnik. No, to je lepo, zdaj vidim, da Ti je do poštenja več kakor do bogastva. Zdaj nimam nič zoper vajin zakon.

Blaže. O, Jernejec, tako je prav. Bodи še dolgo, vesel in zdrav. (*Tine in Metka objameta Jamnika*). Tine in Metka, spoštujta očeta, pa se Vama bo dobro godilo in bosta imela vsega obilo.

Jamnik (*ganjen*). Metka, malo trd sem bil zadnjič s Teboj, pa ne zameri. Hotel sem le Tebi dobro.

Metka. Je že vse dobro! To sem že davno pozabila.

Jamnik. Zapisal sem Ti samo 300 goldinarjev. Pa vem, da še teh ne dobiš drugače kakor s tožbo. Pri nas gre vse rakovo pot. Prazne Te pa ne pustum. Pridržal sem si drvošec, ki je dvakrat toliko vreden in tega imej za doto. Brž, ko se omožiš, je Tvoj.

Metka. Oh, očka, kako ste dobri!

Tine. Bog Vam plačaj to dobroto!

Blaže. Punica, dobila si lepo doto.

Jamnik. Samo tega Vas prosim, da o tem ne poveste nič Francetu ali njej in sploh nobenemu ne.

Blaže. Kakor želiš.

Jamnik. Že zdaj se mi slabo godi, kako bi šele potem ravnala z menoj mlada dva.

Metka (*sočutno*). Torej slabo se Vam godi?

Jamnik. O Bog! Res, da nisem bogvekaj pričakoval, ali takega tudi ne. Saj je nazadnje vseeno, če je človek sam, da le ima, pa se mi je vendar hudo storilo, ko sta me od mize odrinila in se mi nosi jed kakor beraču.

Blaže. To je grdo! Fej!

Jamnik. Silno sem jima na poti. Kar storim, ni prav. Ne znam ne jesti, ne spati, ne hoditi, ne govoriti — ah še kajenja mi ne privoščita. (*Otrese pepel iz čedrice.*)

Metka. Da sta taka? Sram ju bodi!

Tine. Žena je tega kriva! O jaz sem marsikaj slišal o njej. Ni ga slabšega kot kmet, ki se gospodi.

Jamnik. E, e — tudi sin ni dosti boljši. Nikoli ne potegne z mano in če je pravica še tako očividno na moji strani.

Blaže. Hm! Zateleban je vanjo do ušes. Kaj hočeš? On se bo še učil.

Jamnik. Časih pravim: kar v stari malin se bom preselil in tam čakal smrti, da se ognem vsem ljudem.

Blaže (*smeje*). Beži, beži! Kje boš dobil Habakuka, da bi Ti južino nosil. In pa — tam tudi straši. Oče bi se Ti prikazali. (*Tinetu.*) Veš, v tem mlinu so njegov oče padli pod kolo, ko jim je zdrsnilo in so bili zmečkani.

Jamnik. Blaže, kdor toliko prestoji kot sem jaz, on ne pozna strahu.

Metka. Za cel svet ne bi šla tja sama.

Blaže. O tudi mene ni strah. Ljudje pa se ogibljejo malina kakor vraga. Vendar pustimo take misli, Jernejec, zaroko smo sklenili, zdaj pa bomo nekoliko pili. Iz žalosti se vzdrami in pojdi v gostilno z nami!

Jamnik. Ne morem, ko sem sam doma. A vi le pojrite in ga na moje zdravje pijte!

Blaže. Saj bi dal tukajle zanj, pa nismo brez skrbi. Veš kaj, Jernejec, poslali Ti bomo polič vina v čebelnjak. Tam ga v miru použij! Tam si najrajši, mi pa pojdimo!

Jamnik. Hči, pridi še kdaj! Takole popoldne ob nedeljah gresta onadva prav gotovo, če ne iz vasi, pa v domačo gostilno.

Metka. Vsako nedeljo bom prišla, če me bo le gospodinja pustila.

Tine. Oče, ostanite zdravi in potrpite. Tudi jaz si ustanovim dom in pri meni se Vam bo drugače godilo.

Jamnik (*pol jokaje*). Bodita srečna! Ne pozabita očeta. (*Sežejo si v roke*.)

Blaže. Nekdo gre. Kar pojdimo. (*Odidejo*.)

4. prizor.

Jamnik, Šepar.

Šepar. Kaj so pa ti delali tukaj?

Jamnik. Obiskat so me prišli.

Šepar. Seveda Franceta in Alene ni doma. Ali sta kaj povedala, kdaj da prideta?

Jamnik. Hm, meni bosta pravila, ko se toliko menita zame, kot za lanski sneg.

Šepar. Pred nočjo se menda vrneta? S Francetom bi tako rad govoril. (*Stopa nestrpno sem in tja*.)

Jamnik. Če se Ti mudi domov, pa meni naroči!

Šepar. Bah, moram sam govoriti.

Jamnik. Potem sedi in povej, kako se Ti godi? Koliko časa Te že nisem videl?

Šepar (*sede*). Pehanje za kruhom, to je naše življenje. Ko bi človek mogel tako počivati kakor Vi. Blagor Vam!

Jamnik. Meni blagor? O kako se motiš! Nobenemu hlapcu se slabše ne godi, kakor se meni v rojstni hiši.

Šepar. Kaj pa Vam je hudega?

Jamnik. France in Alena delata slabše z menoj kakor s pritepenim tujcem.

Šepar. Mislim, da ženete preveliko glorijsko. Stari ljudje ste sitni. Iz rok daste, pa bi vedno še radi vse obvladali. Kadar je človek dodelal, potem naj se udano pripravlja na smrt in naj pusti mlade, da delajo po svojem prevdarku.

Jamnik. Vidim, da ste vsi enaki.

Šepar. Kolikor toliko. Sicer pa ne vem, kako ravnata z Vami. Morda res ni vse prav. Alena je vsa pasja.

Jamnik. Ne bom Ti pravil. Mica naj Ti pove. Saj sem ji zadnjič vse potožil.

Šepar (*zopet vstane in hodi gor in dol*). Mislim, da morata že priti. K dežju se pripravlja. Ljudje se že davno vračajo.

Jamnik. Nekaj je zaropotalo zunaj.

Šepar. Pripeljala sta se.

Jamnik. No, pa govoris s Francetom! In malo ga lahko posvariš. Jaz pa grem k svojim čebelam.

Šepar. Če pride pogovor na to. V tuje razmere se nerad vtikam.

Jamnik (*odide*).

5. prizor.

Šepar, France.

Šepar. Pozdravljen, France!

France. Kaj pa je Tēbe prineslo k meni?

Šepar. Nekaj važnega imam govoriti s Teboj.

Kje pa je Alena?

France. Menda se preoblači. Kaj boš povedal?

Šepar. Rad bi sam govoril s Teboj. Ali ne bo Alene kmalu sem?

France. Kmalu ne. Saj veš, da ženske niso hitro opravljene. Sediva no!

Šepar (*ko sedeta*). France! Zadnjič — tega mora biti že poldrug mesec — je bil pri Tebi gospod agent Kragelj, ki me je pomotoma izdal. Že veš, kako. Ti si mu obljudil, da boš molčal in si res tudi. Še meni nisi hotel o tej stvari nič praviti, dasi sem tega čakal vsak dan.

France. Ali ni bilo prav tako? Kaj bi Te vznemirjal!

Šepar. Gotovo prav! Ker si doslej molčal, upam se Ti nekaj več razodeti. In Ti me poslušaj in ubogaj, če Ti bo moj svet povšeči. — Nekaj si gotovo že slišal o Prelesniku, da denar ponareja in da jih je že veliko obogatil. Tudi jaz sem ž njim v zvezi eno leto sem tako, da razpečavam, zlasti po sejmeh krpice. Ni težek opravek.

France. A presneto — nevaren.

Šepar. Ne tako nevaren. Denar gre hitro iz rok v roke in prvotni vir se da zmerom težko doognati. No, o tem se bova še bolj natanko pomenila,

če boš hotel. Z nekim drugim vprašanjem sem prišel danes do Tebe. Glej, Prelesnik dela denar po skritih krajih, kjer ni nevarnosti, da ga zalotijo. Jaz pa poznam neko mesto, ki je kakor nalašč pripravno za njegovo delo. In to je — Vaš stari malin. Pravijo, da straši v njem in vse se ga ogiblje še po dnevi. V hosti je, da se ne vidi, dokler ne prideš do njega. To je prostor, ki sem ga Prelesniku nedavno priporočil in precej je bil zanj vnet. — Zdaj veš, čemu sem prišel k Tebi.

France. Da bi ta malin odstopil in dovolil v njem denar delati?

Šepar. Kakor praviš.

France. E, bojim se.

Šepar. Koga in česa? Živ krst o tem ne izve. Prelesnik bo delal ponoči. Po dnevi bo spal ali prežal na nevarnost. Popolnoma brez skrbi si lahko. Ti ali jaz bi mu nosila hrano, tudi samo ponoči.

France. Vseeno se mi zdi nevarno.

Šepar. Pomisli, ne bo zastonj. Dal Ti bo za to zavetje več nego si misliš — in to pravega denarja.

France. Kdor tatu pomaga, on je

Šepar. Norec! Ali je to tatvina ali goljufija? Da je denar le dobro narejen. Delaj ga cesar ali kmet.

France. Kaj tisto. Kazen je pa le silno huda, kogar zasačijo.

Šepar. Tebi se ni treba nič batiti. Vzemimo nazadnjé, da Prelesniká res ujamejo; Ti se lahko izgovoriš, da o vsem tem nisi nič vedel. Kaj me briga, lahko rečeš, kdo hodi ponoči v moj malin in po kaj. Komaj vem, da je moj.

France. Lagal bi.

Šepar. E, kadar gre za kožo, kdo ne laže? Sicer pa, kakor hočeš. Lep zaslužek brez vseh težav zavržeš. Prelesnik sijajno plača. Toliko Ti rečem.

France. Pa da bi mu hrano nosil?

Šepar. Če nočeš, pa ne. Nosiš jo bom jaz. Seveda, boljši bi bilo, da bi se menjala. Ti bi se zdel manj sumljiv, ker je malin Tvoj.

France. Kdaj bi začel delati?

Šepar. Začel bi takoj, če si zadovoljen. E, ne bodi zajec. Pri meni je Kragelj in jaz ga pošljem k Tebi, da mu pokažeš malin. Saj pri vsem tem Ti ne boš skoro nič prizadet.

France. No, pa ga pošlji! Vraga, saj se dandanašnji tako nikjer nič ne zasluži. Pošten bodi — pa boš berač vse življenje.

Šepar. Tako je, France! To sem jaz že davno izprevidel. Zdaj pa kar grem, precej pride Kragelj. Pred ženo bodi oprezen. (*Vstane. Odhajaje zaupno.*) Če boš pa hotel denar razpečavati, bo še boljše zate. (*Pol tiho.*) Jaz imam že pettisoč na strani. (*Odide, ko se začujejo v veži koraki in Alenin glas.*)

6. prizor.

France, Alena.

Alena (*rdeča v obraz, drži v roki šop papirjev očitajo.*) France, kako, da še teh računov nisi poravnal? (*Položi papirje na mizo.*) Pot iz mesta jih je ravnokar prinesel.

France. Kakšne račune?

Alena. Poglej! (*Prelaga papirje.*) Račun od godcev 35 goldinarjev. Buteljke vina 20 goldinarjev. — Čaj, rum in drugo 15 goldinarjev. Dve vožnji 4 goldinarje.

France (*začudeno*). Kako je to mogoče? Saj sèm Ti dal zadnjič 200 goldinarjev, ko si šla v mesto, da bi poravnala ta dolg.

Alena (*se zasmeje*). Ha, ha, ha. Onih 200 goldinarjev sem dala šivilji, pa še dosti ni bilo. Za perilo, za poročno krilo itd. No ona me bo že počakala, ker sva dobri priateljici in sem ji časih pomagala.

France (*potrt*). Alena, kaj bo iz tega?

Alena. Kaj hoče biti? Plačati se mora.

France. S čim?

Alena. Z denarjem. Ne bodi vendor takо preprost! Ali hočeš, da bodo ljudje naju čez zobe vlekli.

France. Odkod jemati? Povem Ti odkrito, da sem popolnoma na suhem. Nad 500 goldinarjev me velja samo ženitnina.

Alena. I, kaj pa je to! Toliko velja vsaka boljša kmečka svatba.

France. Ne, ne, Alena. Tako ne pojde. Nad 20 hrastov sem že prodal.

Alena (sede). Kakor hočeš. To vendar veš, da je vsak začetek težak.

France. Vem, a kakšen bo konec? Malo prehudo delava.

Alena. Ne morem pomagati. Saj sem Ti preje povedala, da se bo moralo marsikaj napraviti. In Ti si mi vse obljudil. Zdaj pa (*pokrije obraz z rokami*) — no, je že prav.

France (sede k mizi in se zamisli).

Alena. Vzela sem Te iz gorke ljubezni, puštila mesto, kjer se mi je tako dobro godilo.

France (omehčan). Kaj naj storim?

Alena (s tresočim glasom). France, ako me nimaš rad, povej naravnost!

France. Kaj govorиш tisto?!?

Alena. Potem poravnaj račune! Ne maram, da bi mi ljudje nagajali, češ v beračijo je silila, ko ji je bilo dobro. Kaj bi tako vzdihoval! Saj je blago zato, da se v denar spravi. Imaš poln hlev in še dosti gozda.

France. Ni toliko, ni toliko. Ali hočem vse kmalu pognati?

Alena (kljubovalno vstane). No, pa ne! Zdaj vem, koliko Ti je do mene. (*Hoče oditi.*)

France. Počakaj, Alena, se bo že dalo kako napraviti. Seveda . . .

Alena. E — tisto Tvoje cincanje. Reci — plačal bom — pa je!

France. Saj nisem rekel, da ne bom.

Alena. Prodaj par hrastov in vse bo poravnano. (*Sede nazaj.*)

France. Hrastov ne. Pač pa imam na žagi nekaj smrekovih trkljev.

Alena (*pokrije zopet obraz*). Ah, da gre za vsak krajcar tako tesno! Saj pravim, ljubezen tako hitro mine.

France (*sede k nji*). Alena, bodi pametna! Saj ni tako hudo, in (*po kratkem premisleku*) — boljše bo — le počakaj — boljše bo!

Alena. Bog ve kdaj in kako.

France (*objame jo*). Da, Alena, boljše bo, verjemi! Začnem kako kupčijo in boljše bo. S kmetovanjem samim ni nič. Tudi Šepar si je opomogel s stransko kupčijo.

Alena. Ravno reči sem hotela. Mica je imela zadnjo nedeljo tako obleko, da je več vredna, kot vse moje skupaj. Seveda narejena je nerodno, da se Bog usmili. Toda blago!

France (*ki se je medtem zamislil, z jasnim pogledom*). Tudi midva bova iz stiske! Te račune (*spravi papirje v miznico*) poravnam še to nedeljo.

Alena (*ga objame*). Zdaj pa še nekaj, France. Še nekaj morava napraviti. Saj boš to storil!? (*Boža ga po laseh.*) Kaj ne, dragi moj?

France. No, povej!

Alena. Vidiš, France, takole sem si mislila, da bi se oče preselili v sobico pod streho.

France. Pod streho?

Alena. Le počakaj, da Ti vse razložim. V čumnati so nam vendar le na poti. Pa ne samo to. Saj so čez dan največ v tej sobi. Silno nerodno je, če imava kake svoje pogovore bodisi med seboj ali pa s kakim gostom. Tudi prave snage in reda ne morem vzdržati v edini lepi sobi naše hiše. Poglej po tleh! Pljunki in pepel iz pipe. Kdo bo zmeraj pometal za njim!

France. To je že res. Toda pod streho ne verjamem, da bi hoteli.

Alena. Zakaj neki ne? Čisto prijazna sobica bo to, ko jo popravimo in uredimo.

France. Težko bi hodili po stopnjicah.

Alena. Saj jim ni treba hoditi. Jed jim bomo gor nosili. Enkrat na dan bodo pa že prilezli k čebelnjaku in nazaj. Kaj jim pa je treba stikati drugod? Kamor se človek obrne, so mu že za petami.

France. Težko pojde. Jaz sam nimam nič zoper to. Ali očetu bo morda hudo?

Alena. Morda pa ne. Pove se jim. (*Ozre se skozi okno.*) Ti jim povej, France! Prosim Te, pojdi in povej jim z lepo besedo. In sicer tako, kakor bi želel sam Ti. Ne maram, da bi me opravljali, češ, da jih jaz preganjam. France, pojdi precej! Čimpreje se stvar uredi, tem boljše. Jutri dam to sobo poribati in jo pogrnem z zelenim suknom, ki sem ga že zadnjič kupila v ta namen. Ali greš?

France. Poskusil bom, Tebi na ljubo, Alena!
Vse storim zate.

Alena (*poboža ga zopet*). Ti si dobra dušica.
Toda počasi in lepo, veš!

France (*odide*).

7. prizor.

Alena, potem Kragelj.

Alena (*gledaje skozi okno*). K nam gre.
Kam hoče iti drugam? (*Poravna si lase*.) Ah,
Ivan, zdajle šele se kesam, da Te nisem počakala.
(*Nekdo potrka*.) Noter!

Kragelj (*vstopi*). O, pozdravljenja! (*Ogleda
se*) Ali si sama?

Alena (*gre mu nasproti in mu gorko stisne
roko*). Sama, Bog Te živi!

Kragelj. Kje je mož?

Alena. pride. Sedi, Ivan, sedi! (*Sedeta sku-
paj na divan*.) Kaj, da si danes prišel? Po kaj?

Kragelj. Imam neko tajno kupčijo in Tvoj
mož, ki je tudi zraven, me gre spremi do ne-
kega gospodarja.

Alena. A — zato mi je preje govoril o
neki kupčiji. Pa kakšna je ta kupčija, da mora
biti tajna?

Kragelj. Zoper Grossmana bomo mi na
svojo roko kupčevali z ježicami in želodom in
moramo paziti, da nam ne prestreže najboljših
posestnikov.

Alena (*malomarno*). Tako. Ne razumem se na take stvari.

Kragelj. Prav je. Ah, Alena, ob Tebi govoriti o kupčiji se mi zdi greh in silna potrata časa. (*Gorko jo prime za roke*.) Kako Ti je? Ali se spomniš večkrat name?

Alena. Ne mine dan, ne mine ura.

Kragelj. Ali si zadovoljna?

Alena. Ah! (*Nasloni mu glavo na rame*.) Ne, nisem zadovoljna.

Kragelj. Kako da ne?

Alena. Nikar ne vprašuj in ne delaj se tujega!
Saj veš . . .

Kragelj. In Ti misliš, da ni rešitve? . . .

Alena. Kje za Boga? Nikjer!

Kragelj. Alena — je, če hočeš.

Alena. Rešitev? (*Pogleda ga radovedno*.) Odgovori, Ivan!

Kragelj. Povej mi kratko: hočeš z mano?

Alena (*Začudena*). Kam?

Kragelj. Z mano na Nemško.

Alena. Kako misliš? Po kaj?

Kragelj. V kratkem odpotujem tja in zatem imenitno službo. Pa ne kako navadno. Ne bo Ti treba delati, temveč samo voditi in nadzorovati druge služkinje.

Alena. Povej bolj natanko!

Kragelj. Na dolgo Ti zdaj ne morem razlagati. Prevzela bi večjo kuhinjo za delavce in pa šivanje. Pri tem bi imela več poslov. Izborna plača, prosto življenje — ah, Alena, kakor nalašč

zate. Ali Te ni škoda tukaj na kmetih? Vse Tvoje znanje umira nerabljeno.

Alena. Ali pa bi bilo to gotovo?

Kragelj. Povem Ti, da je že gotovo, samo če hočeš. Ni Ti treba skrbeti, kako boš tja prišla in s čim, to je vse moja reč. Samo če hočeš. Nikdar se ne boš kesala.

Alena. Pa — ali ni tam drugih takih žensk dovolj?

Kragelj. So že — Nemke. A na tem mestu bi morala biti Slovenka. In pa — jaz imam važno besedo pri oni tovarni. Bil sem 5 let že tam in nedavno spet eno leto. Znane so mi razmere kot doma.

Alena. Ah, ko bi se človek zanesel!

Kragelj. Name, Alena, se lahko zaneses. Prisezam Ti sveto, da boš srečna. Pregloboko Te ljubim, da bi Te mogel v nesrečo pahniti. Če si me katerikrat ljubila in če me še ljubiš, veruj mi Alena in pojdi z mano!

Alena. Ah, to je ravno moja nesreča, da Te še ljubim Ivan, še ljubim bolj nego preje. In — mož?

Kragelj. Pomore naj si sam! Ne boj se zanj! Čemu bi živela nesrečno, ko si lahko drugače pomagaš? Reci: da, in v kratkem dobiš pisano, da lahko vstopiš v službo.

Alena. Danes tega še ne morem reči. Povem pa v kratkem. Če me res ljubiš, potem se ne bojim.

Kragelj. Ljubim, Alena, ljubim . . . (*hoče jo objeti*).

Alena. Ivan, varujva se! (*Odmakne se.*)
Mož prihaja. (*Histro vstaneta in gresta vsak na
en konec mize. Zunaj se začuje živahen pogovor
Francetov in Jamnikov, ki se približujeta in naglo
vstopita.*)

8. prizor.

Prejšnja, Jamnik, France.

Jamnik (*razburjen*). Tako torej, tako torej!
O saj sem si mislil. Dolgo časa sta me že od-
rivala, zdaj me mislita popolnoma odriniti. Toda
sinaha, sinaha (*dihetaje*) poprej se moramo —
vendarle pogovoriti!

Kragelj (*stopi k Francetu polglasno*). Po-
čakal Vas bom konec hiše.

France (*tudi razburjen Kraglju*). Dobro,
dobro! Lepočakajte! Kmalu pridem. (*Kragelj odide.*)

Alena. Kaj pa je za Boga?

France. Oče, nikar ne vpijte!

Jamnik (*sede k peči; roke se mu tresejo*).
Za svoje pravice mora in sme vsakdo glasno
govoriti. Ali tudi govoriti ne smem?

France. Govorite, kar hočete! Starim ni
moč kaj dopovedati. (*Sede k mizi tako, da obrne
hrbet očetu.*)

Jamnik (*mirno proseče*). Zakaj mi ne pri-
voščita čumnate? Ali se nismo ob predaji do-
govorili? Povejta, če se nismo? Pustita mi ta
mirni kotiček!

Alena. Da, ko bi bili res zmerom v čumnati
— tako pa . . .

Jamnik. No kaj? Ali naj bo čumnata moja ječa, iz katere se bi ne smel ganiti?

France. Pod streho je kotiček še mirnejši.

Jamnik. In na stara leta naj bi se mučil po stopnjicah?

Alena. Pa se nikar. Nihče Vas ne bo klical doli. Kar pa potrebujete, znesemo Vam gor. Vi imate v hiši izgovorjen kot, pa naj bo tu ali tam.

Jamnik. Tudi svinjak je kot, torej me tudi tja lahko porineta.

France (hud). Le takih mi ne pravite. In nikar se ne raznašajte, ko Vam nič hudega nočeva. Kaj bi se že...

Jamnik. O, sin, pri Tebi še pravičnost pojema, nikar ljubezen!

France (vstane). Kaka pravičnost? Kdo Vam dela krivico?

Jamnik. Vidva, ko me podita iz čumnate, ki je moja do smrti, razumeš, moja in samo moja.

France. Ni res, stanovanje je Vaše in nič drugega.

Jamnik. Torej pustita me stanovati v čumnati.

Alena. Jezik Vam pa še teče, čeprav so Vam noge odpovedale.

Jamnik. S Teboj ne govorim.

France (s posmehom). Kaj pa, ko bi hotel hišo prezidati? Moral bi se potem takem čumnate ogniti kakor zaklete grajštine. Vidite, že iz tega lahko sprevidite, kako neumno se potegujete za svojo pravico, ki je v resnici ni.

Jamnik. O, o, takrat bi se pa že ognil. Toda, če bo šlo tako naprej, še popravljati ne boš mogel, nikar prezidavati.

Alena (togotno). To pa je že od sile.

France (razkačen). Kaj Vas briga moja hiša, če se danes podere! Pod streho boste šli in nikamor drugam. Zapomnite si! In sicer še nocoj!

Jamnik. Ne, ne pojdem pod streho!

Alena. V čumnato tudi ne!

Jamnik (udano). Torej pojdem iz hiše.
(Vstane in zajoka. Potem svečano s povzdignjeno desnico.) Sin, sin! Bog še živi na nebu! In tudi četrto zapoved je oznanil med bliskom in gromom. Vse sem Ti dal in Ti me podiš iz rojstne hiše, v katero sem vtaknil krvave žulje. Ali se ne bojiš Boga?

France. Tukaj nič ne pridigajte! Pojdite na leco! Vrag vendar!

Jamnik. Ali se res ne bojiš?

Alena (jezno glasno). France, jaz ne bom več poslušala. *(Hoče oditi.)*

France. Dosti mi je! *(Prime očeta za ramo in ga potisne skozi vrata.)*

Zavesa pade.

TRETJE DEJANJE.

Preprosta kmečka soba. Miza in klopi krog nje. Na desni vhod v čumnato. Na zadnji steni vhod iz veže v sobo.

1. prizor.

France in **Šepar**.

Šepar (*Francetu, kimu sedina proti zamišljen*). Tema se že dela. Kar naravnost pojdi v malin k Prelesniku in mu nesi kakšen prigrizek in požirek! Čez kake dve uri pridem tudi jaz. Pomeniti se moramo o velikem semnju v Karlovcu, kamor pride mnogo Lahov. Pa tudi v Šentvidu se bo dalo kaj razpečati, kjer bo v kratkem semenj. — Kaj si nekaj zamišljen?

France. Skrbi me. Vedno več se govori o Cesarju.

Šepar. E — ne boj se za tega tička. Če se zna kakšen človek izmuzati, on se zna.

France (*vstajaje*). Pa gotovo pridi, da grem jaz potem domov. Tako sitno se mi je izgovarjati pred ženo, če pridem pozno.

Šepar. Ne bodi šlapa! S svojo babnico bi prišel že davno na boben, da nimaš tega zaslužka. Boga naj zahvali, da ji vališ denarje.

France. Tisto je res. Torej jaz grem.

Šepar (*ko je France že med durmi*). Čakaj, France, še nekaj. Stopi malo nazaj! — Ti, ali bi ne hotel očeta nazaj k sebi vzeti. En mesec so zdaj pri meni, pa rečem Ti, da so mi v preglavico. No — zaradi hrane, to je malenkost, temveč zaradi prostora mi gre tesno. (*France sede nazaj.*) Ti imaš vendar več prostora.

France. Saj jim ne branim. Saj imajo celo pravico v moji hiši prebivati. Pa kaj, ko nočejo pod streho. Tako lepa sobica je zgoraj, razgled na vrt in čebelnjak. V čumnato pa zdaj ne morejo.

Šepar. Kako da ne?

France. Alena si jo je po svoje pa prav lepo opravila. Tudi sama spi včasih v njej.

Šepar. Sicer pa res. Zakaj ne bi šli v podstrešno sobico? Križ božji, kadar človek onemore in nič ne zasuži, vendar ne sme biti izbirčen.

France. In zakaj jih ne moreš imeti — Ti? Saj je ta čumnata prosta, ne?

Šepar. Seveda, toda k meni pride ponoči marsikak gost in oče ne smejo vedeti zanj. Časih Kragelj, parkrat je bil tudi Cesar. Na oni strani spiva z ženo. Če je prejšnji čas kdo potrkal na okno, sem hitro vstal in ga zvedel sem in smo lahko brezkrbno govorili. Zdaj ne morem. Zadnjič sem moral Kraglja kar v veži odpraviti. Pa še so naju slišali in me drugi dan vprašali, kaj in s kom sem ponoči govoril.

France. In kaj si rekел?

Šepar. I — da me je nekdo prišel za svet vprašat, ker mu je krava nenadoma zbolela.

France. Kakor rečeno, jaz se očeta ne branim. V podstrešni sobi imajo zmerom stan in hrano jim bom dajal kakor preje.

Šepar. Potlej je pa prav! Če se kdo s kruhom skrega, naj se! Jaz nimam nobene dolžnosti do njih. Torej Ti očeta kmalu nazaj pošljem.

France. Sicer je silno malo upanja, da bi se vrnili k meni, — pa poskusi! Še enkrat rečem — jaz jih sprejmem rad nazaj — toda v podstrešno sobo. Spod ne! — Pridi gotovo! (*Odide.*)

2. prizor.

Šepar, Mica.

Šepar (*sam, smeje*). Kako se boji babnice! Boljše bi bilo, ko bi se bal za babnico! Jaz bi mu povedal, pa ga ne maram begati.

Mica (*vstopi. Postavi skledo na mizo.*) Ali je že šel? Počakal bi večerje. (*Sede.*)

Šepar. Saj jo ima doma. (*Iesta.*) Veš, kaj sva se menila? Da bi očeta nazaj vzel.

Mica. Nazaj? Kje pa so oče? Kod hodijo toliko časa?

Šepar. Tiste vitre bi že davno lahko narezali.

Mica. O domov že ne pojdejo. Toliko jih poznam. Pred menoj so se takorekoč zakleli, da ne stopijo čez sinov prag.

Šepar. Jaz jih pa tudi ne morem imeti. Imam razne tovariše pri svoji kupčiji, ki jih zdaj ne morem prenočiti.

Mica. Tudi jaz sem se jih naveličala, toda odganjati jih ne kaže.

Šepar. Zakaj ne, če so obema na poti.

Mica. I — saj veš. En mesec jih že rediva; če gredo zdaj proč, sva ob drvošec. Drvošec je pa le vreden, — med brati čez osemsto.

Šepar. Tisto ni nič. Kako pa veš, da bo najin?

Mica. Če umrjejo pri nazu, prav gotovo.

Šepar. Ni gotovo. Pa tudi, kdo ve, kdaj umrjejo. Leta in leta lahko trpi ta sitnost. Naj še obole in za dolgo obole, kdo jim bo stregel? Postrežba, zdravila, ponočno bedenje, vse to ne bo poplačano z drvošcem. Ali naj bolnika ven vržemo? Res je, lep je oni drvošec, toda, toda, če se denar tudi drugače lahko zasluzi.

Mica. Pa kam naj gredo? K Francetu se ne povrnejo, to Ti povem.

Šepar (*vstane in se opre z obema rokama na mizo*). Domov naj gredo! Bogatin si lahko prebira stanovanje, ne pa berač. Malo manj sitni naj bodo, pa jih bodo povsod radi imeli.

Mica. Naredi, kakor hočeš! Saj si Ti gospodar svoje hiše!

Šepar. Pove se jim z lepa, če ne ...

3. prizor.

Prešnja, Ptičar Blaže.

Juri Benko	dobro ženko
vzel je Lenko,	je dobil.

Šepar. Blaže!

Blaže (*vstopi in nadaljuje*).

Rada pupala rada v senci
rada papala spančkala. —

Dober večer, ljudje božji!

Šepar. Da Vas France sliši, boter, slaba bi
Vam pela.

Blaže. E, spoštujem toliko Franceta, kolikor
on očeta. Kje pa je stari Jernejec?

Mica. Ni jih še domov. Ne vem, kaj mislijo.

Šepar. I — v kako hišo so se vtaknili, — pa
razkladajo svoje težave. Blaže, kako pa, da ste
danes tako dobre volje?

Blaže. Povedal bom. Prejle sem prodal
enega slavčka za celih pet goldinarjev. Le pomislita
za 5 goldinarjev.

Mica. To ni mogoče.

Blaže (*mane si roke*). Pa je le, pa je le! No,
ptiček je bil, pa tudi tak pevec, da sem se eno uro
jokal za njim. Vidita tudi med ptiči je tako kakor
med ljudmi, da so eni butasti, eni nadarjeni. Kaj
hočemo! — Torej Jernejca ni doma? — Potlej
bi pa skoro opravil in jo domov zastavil.

Mica. Le počakajte jih! (*Prisluškuje*.) Zdaj
le gredo. (*V veži se čujejo koraki*.)

4. prizor.

Prešnji, Metka.

Metka. (*vstopi nekoliko boječe. Objokana
položi nekaj prtljage k peči na klop*). Dober večer,
sestra in boter! (*Ogleduje se*.) Kje pa so oče?

Mica. Ali nisi Metka? (*Zakriljuje oči*.)

Šepar. Prinesi svetilko, da se spoznamo.

Mica (*gredoč v čumnato po svetilko*). Kaj pa je Tebe prineslo?

Blaže (*Prime jo v tem za roko*.) Metka, Metka, odkod pa? Lej jo punico.

Metka. Ah, vse povem.

Blaže. Pa saj ni kaj hudega?

Šepar. Prišla si s Pristave, ne?

Metka. S Pristave, da. Kje so pa oče?

Šepar. Že pridejo. Sedi in povej. Zdiš se mi vsa preplašena.

Metka. Kaj bi ne bila! Ob službo sem. Barba mi je odpovedala službo in sicer kar nadoma in brez vzroka.

Blaže. Te te, spaka!

Šepar. Brez vzroka se ne zgodi nič na svetu.

Mica. Pustite jo, da pove sama, kako je to prišlo.

Metka. Povem naj torej kar naravnost, kakor mislim, da je prišlo. Vi vsi veste, da me misli Kramarjev Tine vzeti. On je odpovedal službo Kramarici zaradi ljudi, ki ga obrekujejo; povedal ji je seveda tudi, da misli mene vzeti (poročiti). To je Kramarico silno razkačilo. Nahujskala je Barbo, s katero sta najboljši prijateljici, da naj me zapodi iz službe. In Barba je to takoj storila.

Šepar. Štirinajst dni pa bi te morala vendar imeti po postavah.

Metka. Vem. Toda če mi je rekla: take hinavke ne maram imeti niti en dan več v hiši! Kaj sem hotela storiti?

Blaže. Pobasati in iti.

Mica. Kaj pa zdaj?

Metka. Ah, tako mi je hudo. Prosim Te, ljuba sestra, naj bom pri Tebi, dokler druge službe ne dobim.

Blaže. To se ume! Kje pa boš? Doma ne moreš biti.

Separ (*porogljivo*). Hm! Nazadnje naj prideva še France in Alena.

Blaže. Čudno govorиш. (*Podpre z rokama glavo in se molče zamisli v tla*)

Metka. Res, Mica, prosim Te, saj ne bo dolgo trpelo. In delala Ti bom, kar boš želeta.

Mica (*možu*). France, kaj praviš Ti?

Separ (*ki je tudi zastrmel v okno*). Saj je nimamo kam deti?

Metka. Čeprav ležim na tleh. V čumnati pri očetu bom ležala. Na tla si sama posteljem, samo da ne bom tujim ljudem v nadlego in izpotiko.

Separ. Kaj pa, živela boš ob zraku.

Blaže (*skloni pokonci glavo*). Neumno govorиш. (*Pobesi spet obraz*)

Metka. Saj ne bom zastonj, saj rada plačam.

Mica. Eh, s čim boš plačala, revišče, ko nimaš drugega, kot samo sebe.

Metka. Prihranila si res nisem, ker sem si morala nekaj obleke napraviti, pa imam drvošec, ki so ga oče meni dali za doto. (*Blažetu*.) Kaj ne da, boter?

Blaže. Res je. Toda tega bi Ti ne bilo treba praviti, deklič.

Mica (*neprijetno iznenadena*). Kaj drvošec je Tvoj? (*Pogleda moža, ki se porogljivo nasmeje.*) Pa od kdaj?

Metka (*v zadregi*). Moj bo, kadar se omožim,
kaj ne da, boter?

Blaže. In ker se gotovo omožiš, lahko rečeš, da je Tvoj. Kaj bi zdaj onegavila, ko si enkrat povedala. Zdaj se dogovori, koliko zahteva od Tebe ljubeča sestra za stanovanje in hrano. Od zraku ne moreš živeti.

Šepar (*vstane*). Zgoveriti se ima z menoj. In jaz ne zahtevam za stanovanje nič, ker je ne sprejemem. Čujte, boter!

Metka. Sestra, (*zajoka*), samo za nekaj dni. Ravnala bom, kakor bi me ne bilo pri hiši. Vse bom vrnila.

Mica. Jaz nisem gospodar pri hiši. Ne morem pomagati.

Šepar. Ali ni dosti, da se ukvarjam z očetom in to za prazen nič?

Blaže. Trdo govoriš!

Šepar. Pa dajte Vi, saj imate več kot mi!
Svete bi vsak vrag delil.

Blaže. Veš kaj, Šepar, nisem mislil, da si tak. Za božjo voljo, če te domač človek prosi za par dni prenočišča, to vendar ni veliko. Saj še tujega berača ne pojamo meni nič tebi nič od hiše.

Šepar. Saj pravim, nauke bi vsakdo delil.
Kdo mi bo dal kaj za očeta?

Blaže. Ali Ti niso dali hčere in njej doto?

Mica. Tista dota — no! Je pa spet drvošec več vreden.

Metka (*ves ta čas v nemo žalost zatopljena*). Torej sem zastonj prosila? Kaj sem Ti storila sestra, da me ne maraš?

Mica (*jezno*). Bodi vendar tiho! Jaz nimam oblasti.

Metka. Dobro, ker je nočeš imeti. (*Zajoka*.)

Blaže. Nič se ne jokaj, Metka! (*Vstane*.) Z menoj pojdeš, pa je. Če so tako grdi . . .

Šepar. Pa bodite Vi boljši. Saj sami ne veste, komu hranite.

Blaže. Kar z menoj, Metka! (*Prime jo za roko*.) Nič Ti ne bo hudega pri meni. Hvala Bogu, imam res nekaj. Pojdi!

Metka. V nadlego Vam bom.

Blaže. V nobeno nadlego. Postregla mi boš in ne zastonj. Ti lakomniki bi radi imeli, da bi jim delala in po vrhu še plačevala.

Šepar. No, no! Kar izgubita se! Ni treba nič zabavljati.

Blaže (*vzame Metkino prtljago*). Pojdiva! Pojdiva kakor Lot iz Sodome. Še ne ozri se nikar, Metka! (*Prime jo za roko in potegne za seboj*.)

5. prizor.

Šepar, Mica.

Šepar. No, zdaj imaš drvošec!

Mica. Kdo bi si to mislil! In jaz sem z očetom še govorila včasih o drvošcu.

Šepar. In — ?

Mica. Rekli so vselej: Bomo že naredili tako, da bo prav.

Šepar. Saj bo prav, a ne za naju. Vedel sem, da Metka ne pojde prazna od hiše. Najmlajša je.

Mica. Da sem se tako motila.

Šepar. Zdaj pa tudi veš, kaj nama je storiti. Govoril bom odločno besedo.

Mica. To so oče neumno storili. Sami so si odstrigli vsako pomoč. Čuj gredo! (*Po veži se čujejo počasni koraki.*) France, reci jim Ti, kar misliš. Saj veš, da je za hčer sitno. — Od dvorišča sem gredo. Torej niso bili v vasi.

6. prizor.

Prejšnja, Jamnik.

Jamnik (*pride in položi svitek viter na klop.*) Hembraj, vendar. Kaj takega se mi pa še ni pripetilo. (*Sede.*) Na parobek sem sedel, da bi se odpočil, pa sem zaspal. Ko se zbudim, je bila tema okrog mene. — Seve, ponoči nisem dobro spal, pa me je dremotec po dnevi zmogel. (*Molk.*) Kaj pa vidva, da se tako držita? Ali vama je prišlo kaj navskriž? (*Molk.*) Ali imam kaj večerje?

Šepar (*z majhnim premagovanjem, po-kašljajoč.*) Oče, takole sva sklenila — mislim — da ne bote zamerili, če Vam povem, da . . . No, pa saj sami lahko izprevidite.

Jamnik. Kaj pa . . . ?

Šepar. Domov bi šli, nazaj!

Jamnik. Kam domov? K sinu?

Šepar. K sinu, da!

Jamnik. Jaz — k sinu, ki me je zapodil?
Pa ne samo zapodil, naravnost ven pahnil. Kako
to misliš?

Šepar. I — no, France je bil preje pri meni
in mi je rekel, da Vas rad zopet nazaj sprejme.
(*Mica vzame šivanje in se zatopi vanj.*)

Jamnik. Lepo je od njega, če se kesa. Toda
— moja noge ne bo prestopila praga njegove hiše,
dokler bo on gospodar v njej. Nikdar!

Šepar. Midva pa le želiva, da bi šli.

Jamnik (iznenaden). Vidva? Želita?

Mica. Saj bi Vam bilo doma lepše, kakor
pri nazu. Imate čebelnjak, lepo sobico . . .

Jamnik. Pod streho!

Šepar. Kaj pa potlej? Pod streho smo vsi
in ubožci naj Boga zahvalijo, da niso pod kapom.

Jamnik. A — tako? Vidva sta se me torej
naveličala? Rada bi se me iznebila. Morda sta
celo Franceta napravila in naprosila, da naj me
vzame nazaj. Tako?

Šepar. Povem naj kar naravnost. Prostora
nimam. Če pride kak znanec k meni ali žlahtnik,
nimam ga kam dati. Pa zakaj ne bi šli domov?
Tega ne razumem. Pomagajte si! V stiski se mora
človek z vsem zadovoljiti.

Jamnik. France, povej mi Ti odkrito, ali bi
Ti šel nazaj v hišo, iz katere so Te z rokami
ven vrgli?

Šepar. Šel, ako bi ne imel drugam nikamor iti.

Jamnik. Ali jaz nimam nikamor iti?

Separ. Kaj vem tisto! Jaz vem samo, da pri meni ne morete biti.

Jamnik (*s tihim, udanim glasom*). Mica, hči, kaj praviš Ti k temu?

Mica. Kaj hočem reči? ko nimam besede pri hiši?!?

Separ. Res, oče! Ni drugače. Ko bi ne imeli nobenega zavetja, gotovo bi Vas še pridržala. Tako pa imate prosto pot domov. Če nočete ... Kdor noče, ne godi se mu nobena krivica.

Jamnik. O hči, o zet! Godi se mi krivica. (*Vstane*). Kakor gotovo živi Bog v nebesih, godi se mi krivica.

Separ (*grobo*). Od najine strani nobena! Do moje hiše nimate nobene pravice in jaz do Vas nobene dolžnosti.

Jamnik. In Ti — Mica? Ali nisi moja hči, moja kri? — Molčiš?

Separ. Nikar ne nergajte! Pojdite, pa je!

Jamnik. Saj grem, saj grem. (*Med vrati zatihi*) O Bog, kdaj sem to zaslužil? (*Odide*.)

7. prizor.

Prejšnja.

Separ. Ej, cmerite se, če hočete! Vraga! Kaj je meni teh komedij treba?

Mica. Spotoma se pomire, pa krenejo domov. Le verjemi!

Šepar. Jaz pa se grem malo naslonit. Ob desetih me pokliči!

Mica. Ali imaš spet kako pot?

Šepar. Ne daleč. Pridem še pred jutrom domov. K nekemu znancu grem z važním naročilom.

Mica. Ah, France, zakaj ponoči, zakaj spet
in vedno ponoči?

Šepar. Povedal sem Ti že, da se ne vtikaj v moje reči!

Mica. Kdo naj se drugi kot žena? Kar delaš, ne more biti pošteno.

Šepar. Molči! Jaz že vem, kaj delam. Ko bi ženske znale jezik za zobmi držati, kdaj bi Ti bil že razložil. Pride pa čas, ko Ti bo vse jasno.

Mica. In bo morda že prepozno.

Šepar. Ne draži me! Pokliči me ob desetih
in mir besedi! (*Odide.*)

8. prizor.

Mica, potem Metka in Blaže.

Mica (*podpre glavo z rokama*). O Bog, kako se godi pri nas! Zopet celo noč ne bom zatisnila očesa. Pa enkrat mu vendar hočem povedati, kaj slutim. Naj se zgodi, kar hoče. Po noči se ne delajo nobene kupčije, če so poštene.

Metka (vstopi počasi in boječe). Sestra, ali si sama? Saj je prav. Nič ne kliči moža! (Blaže stopi za njo.)

Mica (*iznenadena*). Kaj pa Ti nazaj?

Metka. Neka slutnja me je prinesla nazaj. Cuj, preje sem rekla, da je drvošec moj. In res je. Pa jaz ga prav rada Tebi odstopim.

Mica. Zakaj?

Metka. Vidiš, v pričo botra so mi oče dali drvošec in vpričo botra Ti ga odstopim, samo da bosta z očetom lepo ravnala. Po poti me je spreletela skrb, da ne bi oče zaradi drvošča trpeli. Ti si bila nejevoljna — videlo se je — ko sem povedala, da je drvošec moj. Mica, lepo Te prosim, potrpita z očetom in imejta za plačilo ta drvošec! Nič jim ni treba praviti! Velja med nami!

Mica. Zdaj je že prepozno.

Metka. Kako prepozno?

Mica. Očeta ni več tukaj.

Blaže. Kam ste ga dejali?

Mica. Šli so domov menda.

Metka in Blaže. Domov že ne.

Mica. Potem pa ne vem kam.

Blaže. Ali ni prišel nazaj? Lej ga Jernejca!

Mica. Kaj bom govorila. Moj mož jim je odpovedal stanovanje, ker mu je France sam rekel, da jih rad nazaj sprejme. Jaz nimam nič pri tem.

Metka. Kaj? Mica! In Ti si to pustila? Ti, ki lahko veš, da oče več ne stopijo v sinovo hišo, za nič na svetu?

Blaže. Zagnali ste reveža na cesto potem takem.

Mica. Ne morem pomagati.

Metka. Kam so šli, povej?!

Mica. Kaj jaz vem!

Metka (*vedno glasneje*). Kam so rekli, da pojdejo? Povej! (*Prime se za glavo*.) O Bog, sivega očeta — po noči — izgnati!

Mica. Kaj ženeš glorio?

Metka (teka sem in tja). Kje so, kje so?
(Stopi pred Mico.) Ali si Ti — kaka hči? Ali
Te ni sram? Kam so šli ubogi oče?

Mica. Glej, da ne pride mož!

Blaže (*prime Metko za roko*). Metka, Metka!
Pomiri se! Jaz pa vem, kam so šli. Pojdi z
menoj, pojdi!

Metka. Kam? Ah, kam? (*Zajoka.*) (*Pride Separ in jih ozmerja.*)

Blaže. Jaz vem. Pravim Ti, da pojdi z menoj.
(Potegne jo za sabo.)

Metka (*med vrati*). Odslej za naprej Te ne
spoznam več za sestro. (*Odide*)

(*Zavesa pade.*)

IZPREMEMBA: Mesečna noč. V ospredju obrasteno skalovje. V ozadju se po malem dviga hrib z goščavo. Na skrajni levi med drevjem zapuščen malin s suhimi rakami, žlebovi in napol razdejanimi kolesi.

9. prizor.

Jamnik.

Jamnik. (*Pride počasi in se ustavi ob veliki skali. Ogleda se.*) Ali sem že tukaj? Tako hitro, kakor bi me vešče prinesle! (*Ozre se na levo*

kvišku proti malinu.) O, pozdravljen, stari malin,
moj zadnji dom. (*Nasloni se na skalo.*) Razprt
in zapuščen ležiš, kakor je razprtta in zapuščena
moja duša. Samo pokoja Te prosim, miru . . .
večnega miru . . . (*V malinu se skozi okno nad*
rakami pokaže luč.) Luč — Bog — kdo je notri?
(*Gleda v malin kakor okamenel.*) Ali si Ti, duša
očetova? (*Luč zopet izgine.*) Kam greš? (*Sunkoma.*)
Ti blodiš od kraja do kraja. Kje si? Kam si iz-
ginila? O prikaži se mi! Ne bojim se te! Oče,
oče, pridi in poglej me v bedi! (*Luč se zopet*
prikaže.) O duša, v podobi luči, sveti v temo!
Nikar ne izgini! (*Kramljače kakor bi imel očeta*
pred sabo.) Ali smem k Tebi! (*Prestopi se in*
zopet ustavi.) Ah, oče, poglej, kako sem ubog!
Sam sem, sam na svetu! Sin in hči sta me za-
vrgla. Kaj sem storil Tebi, oče, da me Bog tako
kaznuje. Ali Te nisem ljubil in spoštoval? Če
sem Te kdaj razžalil, glej, prišel sem Te prosit
odpuščanja. (*Poklekne.*) Oče, odpusti! (*Zajoka.*)

10. prizor.

Prejšnji, Blaže in Metka.

Blaže in Metka (*prideta od leve.*)

Blaže (*vstopi k Jamniku, skloni se.*) Jernejec!
(*Jamnik se ozre.*) Vedel sem Metka! Oče so: —
Kaj pa delaš tu? (*Jamnik vstane.*) In sam?

Metka (*objame očeta rahlomilo.*) Oče, kam
ste šli?

Jamnik (*kaže na malin*). Glejta, glejta luč, dušo očetovo! Ali vidita? (*Oba se ozreta, Metka zdrsne in se oklene očeta*.)

Blaže (*začuden*). Kaj pomeni to?

Jamnik. Nič se ne boj, hči! Očetova duša išče pokoja. Molimo zanjo! Oče naš... (*mrmra*).

Blaže (*nepremično opazuje in govori pred se*). Jernejec, bodi moder! Očetova duša je v nebesih, telo pa v zemlji. To je luč, navadna luč. Pa kdo je zašel v ta malin?

Metka. Očka, pojdimo domov! Mene je groza. Morda so kaki razbojniki.

Blaže. Metka, pametno govorиш. Vesta kaj (*obrne se proti njima*), človek je notri.

Jamnik. Kdo? In ob tem času?

Blaže. (*udari se po čelu*). Jaz pa vem, kdo je. O svet tatinski! Zdaj sem se spomnil. Limanice in precepe in klonke imam shranjene v malinu in kak fantalin jih je prišel krast. Nič drugega ni! In zdaj jih pripravlja za jutri. Čakaj nepridiprav!

Metka. Kdo bi si upal?

Blaže. Tatu je strah, kakor psa sram. (*Ugiblje*.) Pa kdo bi bil? Korenov — tisti smrkavec stika vedno za ptiči. Ali pa Mrakov? ... Čakaj! (*Jamniku in Metki*.) Sedita prav mirno na to skalo! Jaz pa še po goščevju splazim tja do malina in po rokah do okna. Da ga le spoznam. Račune bova napravila doma.

Jamnik. Težko, da bi bil samo eden.

Blaže. No, če jih je več, še boljše! Ujel bom še več ptičev obenem. Kar lepo mirno me tukaj počakajta! Pridem kmalu nazaj! Tam se ne bom nič oglasil in prerekal.

Metka. Kaj če Vas zasačijo?

Blaže. Ne bodo me. Zasačil jih bom jaz, ne da bi opazili kdaj in kako. Meni je malin dobro znan. Lepo sedita na skalo in počakajta! (*Izgubi se v hrib in goščavo.*)

11. prizor.

Prejšnja razen Blažeta.

Metka (*ko sedeta z očetom na skalo drug poleg drugega*). Očka, kaj so Vam storili! O brezsrečni ljudje! (*Objame očeta čez rame*.) Zdaj pojrite z mano. Z botrom sva se že domenila.

Jamnik. Pa, kako sta vedela, da sem tukaj?

Metka. Boter so se spomnili, da ste nekoč rekli: kar v stari malin pojdem. Tudi jaz se zdaj spominjam.

Jamnik. Da, bilo je še doma.

Metka. Pa kaj bi v malinu, sam?

Jamnik. O Metka, kaj bi? Počil bi rad, izjokal bi se rad, sam in z očetom bi se pogovarjala v duhu! O da bi bila ona luč res duša očetova!

Metka. Nikar tako ne govorite! Strah me je. V malinu bi od lakote umrli.

Jamnik. Pomiril bi se in potem bi prijel za beraško palico in šel po svetu.

Metka. Nikoli! Ko bi imela noč in dan delati, ne bi Vas pustila beračiti.

Jamnik (*potegne roko čez čelo*). Pa odkod si prišla? Kje pa si zdaj?

Metka. Izstopila sem iz službe. Ker me sestra ni hotela sprejeti, bivala bom zdaj pri botru Blažetu. Kramarica je nahujskala Barbo, da mi je odpovedala službo. Vse zaradi Tineta.

Jamnik. Ubožica! Glej, pravil sem Ti, da Kramarica ni dosti prida. In Tine?

Metka. V mestu služi na pošti. Prav zadovoljen je in zadnjič mi je pisal, da namerava svoj dom kupiti in me v kratkem poročiti.

Jamnik. Dober mladenič. O njem sem se motil. No — to me veseli.

Metka (*objame očeta še tesneje*). Ah očka, potem bomo skupaj. Potem boste vse pozabili, kar ste zdaj hudega prestali. Stregla Vam bova, kolikor bo v najinih močeh.

Jamnik. Kaj jaz? Meni ni usojenih veliko dne. Da bi bila srečna le vidva.

Metka. Trdno upam, da bova. Vi ne veste, kako rada imam Tineta. Pa tudi on je blagega srca in ljubezniv proti meni, da bolj ne more biti.

Jamnik, Tudi Blaže je dobra duša.

Metka. Res je, meni se boter zde drugi oče.
Vse so mi povedali, kaj bom kuhala, kaj delala,
kako ptičem stregla, kadar jih ne bo doma.

Jamnik. Le glej, da boš vse tako storila. Moj prijatelj je od mladih nog in nikoli se nisva sprla.

Metka. In veste, kaj so mi nazadnje rekli? Če boš dobra z menoj, bom tudi jaz dober s Teboj. Kadar se omožiš, primaknem Ti nekaj k doti. Nimam samo ptičev, imam tudi nekaj beličev.

Jamnik. Tisto pa. Bogat je. Ne bi verjel, da se s tako malenkostjo, kakor so ptiči, da z leti toliko nahraniti.

Metka. Tako preprosto žive.

Jamnik. Ali pa Tine ve, da si ob službo?

Metka. Nič ne ve. Pa tudi pisala mu ne bom. Čemu bi ga vznemirjala. Zdajle enkrat bo semenj v Šentvidu in takrat se snideva. Dogovorila sva se že.

Jamnik. Kako se Blažetu godi? Ali je še zmerom luč. (*Vstane z Metko in se ozreta proti malinu.*) Še zmerom. To je čudno. Tatovi hitro opravijo.

Metka. Kadar so v strahu. V malinu se pa čutijo varne. Oh, kakšen mora biti človek, da si upa na tak kraj in ponoči in povrhu še krast.

Jamnik. Metka, Ti ne slutiš, kako ljudje globoko padejo.

Metka. Pač res! No, pa saj vidim na svojem bratu in na svoji sestri. Tako popolnoma brez srca. Oče, ali morda človek v zakonu tak postane? Oh, potem bi se rajša ne omožila nikdar.

Jamnik. To je tako. Kakršna se vzameta. Če sta oba slaba, v zakonu sta potem še slabša, če sta oba dobra, v zakonu sta še boljša; če pa je eden dober in drugi slab, potem je to zelo vagana reč. O, mladi ljudje tako malo pretehtajo bodočnost!

Metka. Nekaj šušti. (*Obrneta se proti hribu.*)

Jamnik. Blaže se vrača. Radoveden sem, kaj je videl.

Metka. Gotovo ga niso zapazili, ko luč še zmirom gori.

12. prizor.

Prejšnja, Blaže.

Blaže (*hitro stopi iz goščevja, dihetaje in pri-
dušeno*). Ponarejalci denarja! Ponarejalci denarja!

Jamnik in Metka. Kdo? Kje?

Blaže. Jernejec, Tvoj sin France je notri
in pa — najbrže — skoro gotovo — tisti Cesar.
Saj veš.

Jamnik. Kateri?

Blaže. I — tisti, ki pravijo, da denar dela.
Suh človek, porosten . . .

Jamnik. O Bog, pa moj sin zraven! In kaj delajo . . .?

Blaže. Denar, če Ti povem. Cele kupčke ga imajo po mizi.

Jamnik. Pa veš, da je denar?

Blaže. Vem, slišal sem, kaj sta se menila.
Tudi Šeparja sta imenovala. Tudi on je prizadet.
Pa pojdimo hitro domov. Jernejec, kar z mano
pojdeš.

Metka. Ah, pojdim, hitimo, da nas ne zaločijo.

Blaže. Spotoma povem vse. Za semenj se pripravljajo. (*Odhajaje.*) Jernejec, plačilni dan je prišel. (*Odidejo.*)

Zavesa pade.

ČETRTO DEJANJE.

Semenj. Na levi konec gostilniškega vrta. Zadaj ograja z drevjem. Pred ograjo dve mizi s stoli. Zadaj na desni prost razgled in blizu miz kolovoz. Čuje se iz ozadja vrišč, klici kupcev in meštarjev, mukanje goved, ropot voz.

1. prizor.

Tine, Metka.

(*Prideta od leve in sedeta k mizi.*)

Metka. Torej si govoril z botrom Blažetom?

Tine. Sem. In spet sem jem naročil, da naj poizvedo za kako pripravno domačijo.

Metka. Oni potujejo vsako leto nekaj dni s svojimi ptiči po svetu in lahko zaslede kaj pripravnega. Meni zmerom pravijo: Nič se ne boj deklič! Kmalu boš gospodinja. — Tine, ali pa imaš toliko?

Tine. Za prvi začetek bo že. No, potlej si pa kaj pridobiva, ne? Saj boš pridna, Metka? (*Poboža jo po licih.*)

Metka. Kaj pa — (*položi mu roko zaupno na ramo*) — ali so tudi kaj pravili, kaj smo doživelj pri starem malinu?

Tine. Tudi.

Metka. In Ti — kako meniš? Kaj si rekel?

Tine. Rekel sem jim takole: Šepar in France sta nam res nekaj hudega prizadela, vendar je boljše, da o vsem tem molčite ali pa ju na skrivnem posvarite. Tudi lahko zapretite, ako ne bi odnehalo od tega nepoštenega dela.

Metka. In boter?

Tine. Rekli so: prepozno. Prigovarjal bi bil še nadalje, a v tem se je vsula dečad do kletk in ptičev, da sem moral odstopiti. Zaklicali so še za menoj: »Pri Rogovilci počakaj, kadar opraviš.«

Metka (tiho). Torej so jih ovadili.

Tine. Deloma zaslužita. Vsekako je to velika goljufija in pa krivica. Za denar je treba delati vsem brez izjeme; tudi kraljem.

Gostilničar (postavi četrtinko vina in kozarec pred Tineta). Kesem sem. Imam mnogo ljudi.

Tine. Ali imate kaj gorkega?

Gostilničar. Zdajle še ne. Pa v pol ure bo gotov koštrunček v obari s šetrajem in peteršiljčkom. Izvrsten koštrunček. (*Tleskne z jezikom.*)

Tine. No, pa prideva pozneje. Precej naj plačam. (*Da desetico.*)

Gostilničar. Le pridita! (*Odide nazaj.*)

Tine (natoči kozarec). Na, Metka, pij!

Metka. Ne bom pila, Tine, nisem žejna.

Tine. Kakor Ti je drago. (*Pije.*) Jaz pa sem se užejal po poti. Pil bi rajši vodo, pa v gostilni moraš vino piti.

Metka. Veš, Tine, tudi oče pridejo za nami. Rekli so: naj bo — zadnji semenj!

Tine (*ki je v tem popil*). Zdaj pa, Metka, se vrniva na semenj! Kaj bi čakala tukaj na jed! Najlepšo ruto si izberi, kar jih premorejo trgovci.

Metka. Saj ni treba.

Tine (*vstajaje*). Kaj se braniš? Glej, še nikoli Ti nisem nič kupil. In sram me je zaradi tega. Le pojdiva! (*Odideta na desno v ozadje*.)

2. prizor.

Šepar, France.

(*Prideta iz ozadja po kolovozu, srečata se z odišlima in se s hladnim prikinkom pozdravijo*.)

France (*sede k mizi*). Kar tu ostaniva! Kaj bi silila k ljudem?

Šepar. Gostilničar naju že zapazi od hiše. (*Sede poleg Franceta*.) Ali si vse razpečal? (*O-gleda se*.)

France. Vse. Od nekega kmeta iz Vranskega sem kupil par volov, prodal sem jih pa nekemu Kraševcu.

Šepar. Tudi meni je šlo gladko. Ti, ali pa imaš ponarejeni denar dobro spravljen? Na to pazi! Kar ga imam jaz v zalogi, imam skritega pred podnicami. To je glavna stvar, da ne najdejo nepravega denarja. Pravega jim lahko po kažeš na mernike ali skladovnice.

France. Za tisto bodi brez skrbi! (*Podpre z roko glavo in zastrmi v tla*.)

Šepar. Danes nisi dobre volje, pa bi moral biti. Lep skupiček.

France. Žena me jezi. Že predvčerajšnjim je šla z doma v mesto in je obljudila, da bo samo čez noč tam. Pa je prešla že druga noč in ni je nazaj. Nadejal sem se je na semnju. Pa je tudi ni.

Šepar. E — izgubila se ne bo, saj ni igla. Sicer pa se čudim, kako da se ne naveličaš te lišpavke!

France. Smo pač različni!

Gostilničar (*prihiti*). Kako sem počasen. Kaj pa bosta? — En literček, kaj ne da? Za taka dva moža. (*Pogleda Francetu bliže v obraz*.) To si pa Ti — mladi Jamnik. Shujšal si. Ravno prav. Imam zate pismo. (*Ga da Francetu*.) Včeraj že ponoči ga je prinesel pot iz mesta in mi je naročil, naj ga Tebi dam, če prideš na semenj. Tožilo se mu je hoditi v »Krtine«. Vedel je, da pri meni ostajaš. — Vina, kaj ne? Precej, precej. (*Odide*.)

France (*ki je v tem pismo naglo prebral*). Na, beri! (*Glavo skloni globoko na prsi*.) Alena piše.

Šepar (*bere pismo poluglasno in počasi*). Ljubi mož! Naznanim Ti, da sem šla na tuje za kruhom in da me ni treba čakati nazaj. Sam veš, da znam marsikaj, kar mi na kmetih nič ne koristi. Zakaj bi trla revščino, ko se mi lahko dobro godi? Zadnji čas si mi res dajal malo več denarja, pa sem izvedela, da ta denar ni pošteno pridobljen. Zato sem se ustrašila. Pozdravljen. — Alena. (*Pobesi list*.) Prokleta babnica! Pa jí vsaj nisi kaj zaupal?

France. Ne trohe. — Kaj praviš k pismu?

Šepar (*vzame zopet pismo*). Kaj pravim? Jaz pravim, da bi bolj resnično pisala, ko bi naredila namesto za kruhom — za Kragljem. Ti si bil slep, prijatelj! Časih sem Te hotel opomniti, pa sem mislil, kaj bi ga trapil z ljubosumnostjo.

France. Kaj bo zdaj?

Šepar. Ž njo ali s Teboj?

France. Z obema.

Šepar. Za njo dobro vem. Tako gotovo, kot tukaj sediva, bo pricapljala nazaj in še bosa. Ti pa potem vraka tepi, ne pa objemaj! O jaz Kraglja dobro poznam. Ta jih je že nekaj speljal in pustil na cedilu. In zlasti zakonskih se mu hoče.

Gostilničar (*prinese vino in odide*).

France. O vražji Kragelj! Ta falot!

Šepar. Zdaj pij in potopi v vinu žalost! Ravno velika izguba Te ni zadela. (*Natoči vina*.)

France (*ko izpije kozarec*). Vse bom prodal, pa bo.

Šepar. To si že davno sklenil. Ravno zato se Ti ni treba jeziti. Saj jo misliva odkuriti v Ameriko. Ti boš toliko na boljšem, da Ti ne bo treba babnice s seboj vlačiti kakor meni.

3. prizor.

Prejšnja, Blaže.

Blaže (*pride izza ograje z dvema praznima, skupaj zvezanima kletkama. Ko zapazi Franceta in Šeparja, se premišlja, kam bi sedel.*) E — kar k Vama bom sedel. Gostilna je vsem in povsod odprta kakor cerkev. (*Sede k mizi.*)

Šepar (*ki je ravno izpraznil kozarec*). Res je. Ali ste imeli dobro kupčijo?

Blaže. Vse sem prodal. Največ mladim ljudem. — E — mladina ima dandanašnji denarja — preveč pravzaprav. (*Gleda nekaj časa Franceta, ki s sklonjeno glavo gleda venomer v tla.*) Kaj pa je? Ali si bolan, ali si preveč pil? Pa kako, saj še poldan ni? (*France molči.*) Nisem vreden odgovora?

France (*ne da bi se ganil*). Žena mi je ušla.

Blaže. Boga hvali na kolenih, da Ti je ni treba poditi. Še predno sta se vzela, sem slutil, da ne bosta dolgo skupaj. Kmet . . . in gospodična.

France. Kaj mi je storiti? Malo v konce smo si, boter, pa Vas vseeno vprašam, ker ste moder mož. Domačijo mislim prodati.

Blaže. Edino pametno, kar misliš storiti.

France. Zakaj?

Blaže. I — no! Oženiti se ne moreš. Na tuje ljudi se ne smeš zanesti. Hiša brez gospodinje je to, kar telo brez srca. Kaj pa hočeš potlej?

France. Dobite mi kupca!

Blaže. Imam ga že.

France. Kdo? Kje?

Blaže. Jaz sem kupec.

France in Šepar (*začudeno*). Vi — ?

Blaže. Jaz, jaz! Kaj me gledata začudeno? Ali mislita, da ne premorem toliko, kolikor je Jamnikovina vredna?

France. Tistega ne. Rada verjameva, da imate še več. Toda kaj bi Vi s takim posestvom?

Blaže. To je moja reč, kakor je moja reč, da pošteno plačam, ako se pobotava. Koliko zahtevaš?

France (Šeparju). Koliko sva rekla, da je vse vredno?

Šepar. Tako . . . štiritišoč med brati.

Blaže. To se pravi, France, ako bi bil oni drvošec Tvoj in ako bi ne imel dolžnosti, očetu dajati stanovanje in hrano. Drugače pa ne, 3.000 Ti jaz dam.

France. To je na vsak način premalo. Potem ne bo kupčije.

Blaže. Nič premalo. Imam Tvoje posestvo dobro ogledano. Poslopje je v slabem stanju, gozdovi precej izsekani, njive izmozgane.

France. Še očetu je nekdo ponujal pet tisoč.

Blaže. Sicer pa kakor hočeš; več ne dam in tudi drugi bi Ti danes težko več dal.

Dva sejmarja (prideta po kolovozu in se menita).

Prvi sejmar (se ustavi). Veš, da so včeraj Cesarja na Račici ujeli in uklenili. (*France in Šepar posluhneta.*) (*Blaže se dela, kakor bi nič ne slišal.*)

Drugi sejmar. Ali so ga zalotili pri njegovem delu?

Blaže (Francetu ne uzrši se.) No, ali daš? Daj! Ne bo Ti žal.

France (gleda na sejmarja).

Prvi sejmar. V nekem mlinu je delal denar. (*Gresta naprej.*)

France (zmeden). Kako, kaj? Koliko daste?

Šepar (se nemirno premika).

Blaže (*mirno*). Tri tisoč. In takoj plačano. Še danes. Še tukaj, če hočeš. Denar sicer nimam pri sebi, pa gostilničar mi ga posodi, kolikor hočem.

France (*pogleda Šeparja*). Kaj misliš?

Šepar. Prodaj! Prodaj!

France. No, pa pojrite po denar!

Blaže. Takoj, kar počakajta! (*Odide.*)

4. prizor.

France, Šepar.

France (*plašno*). Ali si slišal?

Šepar (*dela se mirnega*). Seveda sem. Kaj bi ne?

France. Križani Bog, kaj bo pa zdaj? Beživa!

Šepar. Počakaj, ni tako hudo! Cesar naju ne izda. Še nikoli ni izdal svojih tovarišev.

France. Toda za mlin bodo le izvedeli, čigav je, ali pa so že.

Šepar. I — potem reci, kakor sem Ti povedal. Kaj meni mari oni malin. Komaj vem, da je moj!

France (*silno nemiren*). Zdi se mi, kakor bi mi gorelo pod nogami. Pojdiva!

Šepar. Počakaj denarja! Ne bodi vendor tak plašljivec. Kadar dobiš denar, kreneva jo hitro domov in potem še ponoči preko meje.

France. O Bog, če naju še preje primejo? (*Ogleduje se.*) Kako, da jih ni toliko časa nazaj?

Šepar. Ali si otrok? Zdaj počakaj! Sreča, da si prodal domačijo. Kakor nalašč.

France. Pa če je kdo videl Cesarja v malinu,
lahko je videl katerega izmed naju. Bila sva vendar
večkrat pri njem. Jaz sem ves trd od strahu.

5. prizor.

Prejšnja, gostilničar, Blaže.

Blaže (*gostilničarju*). Matija, kar sedi!
(*Francetu.*) Torej velja! Tri tisoč.

France (*vstane*). Velja, velja! Kar hitro na-
štejte. (*Blaže našteje 3000.*) Naj bo, ker ste domači.
(*Hitro spravi denar.*)

Blaže. Matija in Šepar, vidva sta priči, da
sem kupil in plačal. (*Francetu.*) Torej Tvoje
posestvo z vsemi pravicami in bremenji je moje.
Udariva! (*Udarita si v roke.*)

Gostilničar. Kaj ne, zdaj pa vina gor!

Šepar. Morava iti. Plačam. (*Vrže nekaj de-
setic na mizo.*) Liter vina!

Gostilničar. Oho, zdaj se bo še pilo! Zdaj
se bo pil likof. Koliko ga prinesem? (*Pobere
desetice.*)

France (*odhajaje*). Morava iti. Nobenega ni
doma.

Šepar. Imam kravo bolno. Z Bogom! (*Hitro
odideta.*)

6. prizor.

Gostilničar, Blaže.

Gostilničar (*gleda razočaran za njima*). Kaj
zlodeja — pri taki kupčiji pa še likofa ne bo?

Blaže. Mudi se jima.

Gostilničar. Blaže, primaruha, ko bi to vedel, ne bi Ti bil posodil beliča.

Blaže. Matija, le potolaži se! Bom pa jaz dal zanj. Kmalu dobiva druščino in pili ga bomo.

Gostilničar. Lahko daš zanj. Ždi se mi, da si napravil imenitno kupčijo.

Blaže. Posojilo Ti pa vrnem še ta teden.

Gostilničar. O tem ni potreba govoriti. Poznava se. Ali naj precej prinesem vino. Moram nazaj k ljudem! Zdaj bodo začeli prihajati.

Blaže. Kadar boš videl, da nas je več primizi, pa ga prinesi!

Gostilničar. Dobro! (*Odide nazaj.*)

Blaže (za njim). Najboljšega, veš!

7. prizor.

Blaže, potem Tine, Metka, Jamnik.

Blaže (pomane si roke). Vidiš France, takole pride, če je človek prenobel. Pa tudi v Tebe, Šepar, bo treščilo.

Tine, Metka, Jamnik pridejo od leve, od gostilne sem.

Blaže (vstane in gre Jamniku naproti). Pozdravljen, Jernejec! Prav je, da si tudi Ti prišel malo med svet. Dejte, dejte, sedite!

Jamnik. Najbrže bo to zadnji semenj v mojem življenju.

Vsi (sedejo).

Blaže. Kaj še! Nisi tako pri koncu!

Jamnik (vzdihne). E zadnje leto me je silno pobralo.

Metka in Tine (*se menita*).

Blaže. Zdaj boš šele začel živeti. Poglej, Jernejec, (*pokaže na Tineta*.) Tvoj zet je poslej tudi mladi — Jamnik.

Jamnik. Kako misliš to?

Blaže (*zadovoljen se smeje*). Kako? Tvoj sin je prodal domačijo in jaz sem jo kupil za Tineta. (*Vsi osupnejo*.)

Jamnik. Ali se Ti sanja, Blaže?

Tine. Ali je res?

Metka. Naš dom ste kupili, boter?

Blaže. Res, res, ljudje moji. Kupil sem in tudi že plačal.

Tine. Pa koliko ste dali?

Blaže. Tri tisoč goldinarjev!

Tine. Potem ste kupili dom zase. Saj veste, da toliko . . .

Jamnik (*gleda Blažeta, kakor bi bil zamknjen*). Ali je to mogoče? Nikoli nisi nič pravil, da je France prodal?

Blaže (*Tinetu*). Polovico boš dal, polovico jaz.

Tine. Kako bo pa zdaj . . .

Blaže. Nič ne skrbi. Takole bo. Jaz ostanem v svoji hiši, kakor doslej. Ti pa se oženi na Jernejcev dom. Moja polovica bodi dota za Metko.

Metka. Boter, boter! Kdaj sem to zaslužila? (*Prime ga za desnico z obema rokama*.)

Blaže. Nič ne govori! Dal sem, tako sem hotel in ker Te imam rad.

Metka. O potem se naselite tudi Vi k nam! Saj se boste?

Blaže. Ne, Metka!

Tine. Kako naj Vam povrneva?

Jamnik (*briše si solze iz oči*). Blaže, dober si, neizrečeno dober, kakor si bil zmerom.

Blaže. Nič me ne hvali! Dober sem s tistimi, ki so z menoj dobri. Z drugimi pa sem drugačen, kakor boste kmalu slišali. Pa saj pravi evangelij: »S kakršno mero boste merili, s tako vam bo merjeno.«

Metka. Pa zakaj nečete k nam?

Blaže. Vajen sem svoje hiše. Samo toliko si izgoyorim: O večjih praznikih me povabite na kakšen polič vina ali na pogačo in pa tega posebno prosim — kadar obolim, nikar me ne pozabite.

Metka. Nikoli, nikoli! Stregli Vam bomo kakor lastnemu očetu.

Tine. Zato ste lahko brez skrbi!

Jamnik. Pa kam misli France?

Gostilničar (*postavi liter vina na mizo. S plahim vprašanjem na obrazu pogleda zdaj tega, zdaj onega*). Ali nič ne veste? Za Boga, ali nič ne veste? Jamnik, Tvojega sina in zeta so zdajle žandarji uklenili!

Jamnik. Kaj? (*Prestrašen vstane in za njim vsi.*) Žandarji uklenili?

Metka. Franceta in Šeparja?

Blaže. Kaj se čudite? Saj veste, da je moralo tako priti.

Gostilničar. Vsak čas bodo šli tod mimo. (*Ozre se v ozadje na desno.*) Že gredo, že gredo.

8. prizor.

Prejšnji, sejmarji, žandarm, France, Šepar.

(*Iz ozadja po kolovozu privede žandarm uklenjenega Franceta in Šeparja. Oba imata glavi globoko sklonjeni na prsi. Zadaj nekaj sejmarjev v živem pomenku.*)

Jamnik (*hitro stopi proti njim*). O, počakajte! France! Kaj si storil?

Žandarm (*se za hip ustavi*).

Šepar (*dvigne glavo, a jo hitro povesi*).

France (*ko začuje in zagleda očeta, pade na kolena in povzdigne uklenjeni roki. Bolestno, glasno*). Oče, odpustite!

Zavesa pade.

KONEC.

